

laiškas lietuviams

kovas / march 1986

KRYŽIŲ KALNO RŪPINTOJĖLIUI	73	Dalia Staniškienė
VEIDU Į KATALIKŲ BAŽNYČIĄ	75	S. Sužiedėlis
KRISTAUS LIUDYTOJAI	77	Chiara Lubich
DOGAMOS PARADOKSAS (I)	79	Bruno Markaitis, S.J.
TEOLOGINIAI MĄSTYMAI	82	Vytautas Bagdanavičius
RELIGINIO SVYRAVIMO PSICHOLOGIJA	86	Dr. Petras Celiešius
IŠ MIRUSIOS SESERS UŽRAŠŲ	90	Kun. Juozas Prunskis
VISUOMENĖ IR ŠEIMA	91	Simas Sužiedėlis
VAIKŲ NESUSIPRATIMAI SU TĖVAIS	95	J. Vaišnys, S.J.
KALBA	97	Juozas Vaišnys, S.J.
TĖVYNĖJE	102	Gediminas Vakarīs
ŠYPSULIAI	106	Red.
TRUMPAI IŠ VISUR	107	J. Pr.

Šis numeris iliustruotas fotografijomis iš Kryžių kalno Lietuvoje.
Viršelio nuotrauka — Rasos Krokytės.

Laiškai Lietuviams — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July / August, when bimonthly, for \$10.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. POSTMASTER: Send address changes to **Laiškai Lietuviams**, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636.

Laiškai lietuviams

religinės ir tautinės
kultūros žurnalas

1986 / KOVAS - MARCH / VOLUME XXXVII, NO. 3

DALIA STANIŠKIENĖ

Kryžių kalno Rūpintojėliui

*Tu rymai Kryžių kalno papėdėj...
Tavo medinis veidas —
rūpesčių ir skausmo išvagotas...
Tu sveikini kiekvieną čia atvykusį,
Ir lietūs, pūgos, vėjai bei atėjusių piktos rankos
Tavęs nepajėgia išvietinti iš Tavo sosto Kalno pakrašty,
Kaip neatgraso tų, kurie čia eina ir važiuoja,
Ir klumpa keliais prieš Tave,
Rūpintojėli Kryžių kalno...*

* * *

*Ir aš klumpu ir pakeliu akis
į Tavo skausmo išvagotą veidą...
Bet... o stebuklas!... Tavo medinės lūpos sukruta...
O akys — pilnos ašarų, lyg ežerai šilti mano gimtinės...
Ir aš jų veidrody matau
ateinantį Tėvynės laisvės rytą...
Girdžiu: Tu laimini ateinančius, ir klumpančius,
Ir savo kryžių nešančius į Kryžių kalną...
Tu priimi ir laimini kiekvieną mūsų vargano
gyvenimo kryželį...
Ir Tavo medžio šypsena nušviečia laisvės viltimi
laukus, miškus ir klonius...
Ir vieškelį — ir ten, ir čia,
Kuriuo visi mes į Tave
ir Tėviškės laisvos rytojų
su viltimi keliaujam...*

Rūpintojėlis prie Kryžių kalno Lietuvoje.

VEIDU Į KATALIKŲ BAŽNYČIĄ

S. SUŽIEDĖLIS

2. DVIEJŲ KULTŪRŲ IR RELIGIJŲ KRYŽKELEJĖ

Nepaisant nuožmios su vokiečių ordinu kovos, didieji Lietuvos kunigaikščiai krikščionybės atžvilgiu nepasižymėjo nenumaldomu priešingumu, krikščionių nepertsekiojo ir jų iš savo valstybės nevijo. "Mes su krikščionimis kariaujame ne dėl to, — rašė Gediminas popiežiui, — kad norėtume katalikų tikėjimą naikinti, bet mes ginamės nuo skriaudų, kaip daro ir krikščionių kunigaikščiai" (op. cit. 18 psl.). *Šalinamasi buvo krikščionybės kaip kryžiaus karų priešasties, bet ji buvo pageidaujama kaip naujos kultūros veiksnys.* Didieji Lietuvos kunigaikščiai, neminint jau Mindaugo, ieškojo su krikščionimis kontakto, kvietėsi Lietuvon jų pirklus ir amatininkus, laikė jiems bažnyčias, globojo savo valstybės pravoslavus. Todėl ramiai krikščionybės *penetracijai* Lietuvoje nebuvo neįveikiamų kliūčių. Jai stjo skersai kelio tik tos, kurios kilo iš natūralios pagonių opozicijos naujai pasaulėžiūrai, savo dvasia iš pradžių svetimai tautos papročiams ir jos charakteriui. Tačiau ir šis psichologinis antagonizmas aukštesniuose visuomenės sluoksniuose kaskart vis labiau dilo, pagrauziamas besiskverbiančios krikščionybės įtakos. Jis pamažu užleido vietą indiferentizmui ir net religiniam sinkretizmui. Krikščionybė užtat pasidarė Lietuvai ne vien *išlaukinė jėga*, kuri plakė kalaviju, bet ir *išvidinė*, kuri skverbėsi į tautą ramiu įtaigos keliu. Vadovaujantieji Lietuvos sluoksniai regėjo, kad lietuvių tauta yra peraugusi uždaros savaimingos kultūros laikus ir kad ji turi atsiskirti nuo atgyvenusių papročių formos ir senos religijos. Ji jau buvo atėjusi į *kryžkelę*, iš kurios vienas kelias vedė į Rytų kultūrą per pravoslaviją, o antrasis kelias ėjo į Vakarų kultūrą per katalikybę. Lietuviai buvo verčiami pasirinkti vieną arba antrą vieškelį, kuriais ėjo krikščioniškosios Europos tautos.

Atviresnės durys Lietuvoje buvo *Rytų pravoslavijai*. Ji buvo dalies Lietuvos valstybės gyventojų, rusų, religija, kuri nuo pat valstybės įsikūrimo traukė lietuvius į save. Ji nestatė jokių sunkių sąlygų, kurios būtų kliudžiusios jiems šlietis prie Rytų Bažnyčios. Kai Vakaruose krikščionybė mosavo kalaviju ir buvo užkirtusi laisvą kelią į romėnišką kultūrą, rytuose, gelbėdamasi nuo Islamo bangos, *ji glaudėsi po Lietuvos globa ir siūlė bizantišką kultūrą*. Visi didžiųjų Lietuvos kunigaikščių sūnūs ir šiaip Lietuvos didžiūnai, apsigyvenę rusų kraštuose, apsikrikštydavo jų bažnyčiose (Vaišvilkas, Daumantas, Traidenio keturi broliai, kai kurie Gedimino sūnūs, daugumas Algirdaičių...). Bažnytinė pravoslavų kalba buvo virtusi oficialia Lietuvos kanceliarijos ir aukštesniojo luomo kalba. Pačiame didžiojo kunigaikščio dvare, ypač Algirdo laikais, būta stiprios Rytų kultūros įtakos ir pravoslavų tkėjimo žmonių. Jo žmona Julijona turėjo Vilniuje pasistatydinusi cerkvę ir tiktai laikėsi savo tikėjimo.

Iš grynai gudiškų kraštų pravoslavijos tėkmė pamažu sruveno ir į *etnografinės Lietuvos sritis* (Alšėnų kunigaikščių supravoslavėjimas). Tačiau Rytų Bažnyčios įtaka Lietuvoje buvo labai nežymi, palyginti su tais pusanthro šimto metų, kai pagoniškoje valstybėje ji buvo *sava* namų religija. Ji skandino savo vermsėse tiktai į jos sritis atėjusius Lietuvos sūnus, kurie čia skilo nuo tautos kamieno, bet pačios etnografinės ir religinės dviejų tautų sienos neįstengė paplauti. *Po vienos valstybės stogu priešpriešais buvo sustoję pagonizmas ir Rytų krikščionybė*. Pirmasis laikėsi atspariai, bet nebuvo agresyvus, antroji, nustojusi po schizmos savo apaštalavimo galios, stigo religinio patrauklumo ir aktyvumo. Bet nors ir tyki būdama, pravoslavija vis dėlto buvo pažymėta klusnumo Maskvai ženklų. Jau Algirdo laikais dėl to buvo kilęs nesutarimas su Maskva ir Konstantinopolium, kas

rodė, kad ir šiame šone konfesijos dalykai buvo politine spalva nuspalvinti. Lietuvos valdovai turėjo budėti, kad pravoslaviją globodami nepadarytų pavojingo žingsnio į Maskvos šalį ir neįduotų jai į rankas svarbaus ginklo. Užtat pravoslaviją jie toleravo tiktai kaip valstybės taikos veiksnį ir taikėsi prie jos tiek, kiek šito reikalavo rusų kraštų valdymas. Pati lietuvių tauta, dėl to nustodama energingų savo sūnų, nuo Rytų apeigų krikšto laikėsi atokiai. Svarbi priežastis čia buvo ir ta, kad jis *negalėjo išspręsti Lietuvos karo su vokiečių ordinu problemas*. Katalikų Bažnyčia pravoslaviją laikė erezija, kurios pasmerkimas Romoje buvo dar ne taip senas. Tad nepasukdami galutinai į Rytus, lietuviai dairėsi ir į Vakarus.

Jau Mindaugo krikštas buvo lietuvių tautą pakreipęs į *Katalikų Bažnyčią ir jos globojamą lotynų kultūrą*. Nors jo įžymus darbas buvo per anksti užgniaužtas, tačiau, vos nusčiuvus reakcijos sąmyšiui, Vakarų krikščionybės įtakai Lietuvoje durys vėl atsivėrė. Jų nebuvo galima visai užsklęsti dėl politinių ir kultūrinių santykių su kaimynais. Antai Traidenis, išleisdamas savo dukterį už Mozūrų kunigaikščio Boleslovo, pradėjo su šia lenkų gentimi giminytės ryšius, kurie paskui buvo gaivinami kitų didžiųjų Lietuvos kunigaikščių — Gedimino, Algirdo ir Kęstučio, savo dukras išleidusių į Lenkiją ir Mozūrus. Vytenis, santykiaudamas su Rygos arkivyskupu, prašė siųsti į Lietuvą brolius minoritus, kuriems turėjo pastatyti bažnyčią (*“ecclesiam iam erectam”*). Gediminas kvietė atvykti jų vyskopus ir kunigus, pažymėdamas, kad pranciškonams turi pastatęs dvi bažnyčias (Vilniuje ir Naugarduke), o broliams pamokslininkams — vieną. Vienuoliai gyveno Vilniuje jau ir anksčiau, nes kaip tik jie rašė Gedimino laiškus popiežiui ir Hanzos miestams. Taigi jie yra buvę didžiųjų kunigaikščių sekretoriai ir galbūt jų vaikų mokytojai. Dar dažniau Lietuvą lankė pirkliai, amatininkai, pasiuntiniai ir krikščionių riteriai. Su jais tekėjo į Lietuvą vakarietiški papročiai, tikėjimas ir kultūra. Vakarų kul-

tūros žymės žėri to laiko lietuvių diplomatikoje, heraldikoje, strategijoje ir statyboje. *Kai iš Rytų Lietuva buvo pasiėmusi tiktai tenai išivyravusią bažnytinę kalbą, iš Vakarų sruveno į ją kiti materialinės ir dvasinės kultūros pradai*. Tai rodo, kad ji nebuvo užsisklendusi nuo Vakarų Europos gyvenimo, ji sekė ir prie jo, kiek įmanė, taikėsi. Kad ir kovodama su Vakarų Europos agresyvumu, Lietuva vis dėlto buvo labiau palinkusi į dinaminę katalikybę ir vakarietišką kultūrą, kaip į statinę pravoslaviją ir bizantizmą.

Tačiau pasirinkti Lietuvai Rytų ar Vakarų bažnyčią nebuvo lengva. Priimdama pravoslaviją, ji išlygintų dviejų valstybės dalių religinį priešingumą, bet ir toliau neatsigintų nuo kryžiaus karų, kurie grėsė ne vien pagonims, bet ir schizmatikams. Priimdama katalikybę, ji išgriautų ideologinį kryžiaus karų pagrindą, bet atstumtų nuo savęs pravoslavus ir pavijėtų juos į Maskvos glėbį. Prieš šią alternatyvą kiek anksčiau išblanko tvirtas kaip uola Gedimino žodis, kurį jis atsiėmė pirma, negu geležis ištirpo į vašką. Ji sulaukė nuo krikšto ir Algirdą su Kęstučiu, kuriems taip mieli buvo didieji Rusijos plotai. Nei tėvas, nei sūnūs neįstengė pajudėti iš religinės kryžkelės. Bet trečioji karta, kuri besiskleidžiančios krikščionybės įtakoje buvo jau atokusi nuo amžinosios ugnies, neketino pasilikti vietoje. Daugumas Algirdo sūnų buvo apsikrikštiję Rytų Bažnyčios apeigomis, o Kęstučio vaikai ir vaikaičiai traukė į Vakarus. Algirdui mirus, o Kęstučiui, su nauja karta besigrumiant, tragiškai žuvus, *prasiėdėjo ir senojo lietuvių tikėjimo agonija*. Pakilę politiniai verpetai lietuvių tautą artarą kartą pakreipė į Vakarų Bažnyčią.

3. KREVOS AKTAS KAIP APLINKINIS PASUKIMAS Į VAKARUS

Kęstučio tragedijai sukrėtus Lietuvą, jos jėgų pusiausvyrą buvo didžiai pažeista. Tokiu momentu, kaip ir kitais atvejais, ji jautriai atjautė išlaukinių jėgų spaudimą ir krikšto imperatyvą. Naujasis Lietuvos valdovas Jogaila jau prieš tai didžiojo ku-

nigaikščio archyvuose žiūrinėjo taikos su Vakarų Europa ir kristianizacijos pasiūlymus. Į Vakarus jį daugiausia lenkė jo bendradarbiavimas su vokiečių ordinu, kurį jis buvo įtraukęs į namų nesantaikos sukurį. Kryžiuočiams pagaliau švystelėjo viltis gauti už taiką ir krikštą seniai puoselėtų kompensacijų. Iš tikrųjų 1382 metų pabaigoje *Jogaila įiems pažadėjo per ketverius metus su visa tauta apsikrikštyti*. Už krikšto aktą jis turėjo sumokėti Žemaičių žemėmis (iki Dubysos) ir karinės santarvės paktu, kuriuo įsipareigojo nebekariauti be ordino žinios ir remti jo žygius. Tai buvo gana sunkios krikšto sąlygos. Jogailai jos buvo nemielos net ir labai kritišku metu, kai Vytautas atsidūrė Prūsijoje, kryžiuočių globoje. Užtat nevykdomas jo pažadas lūkuriauvo šviesesnių dienų ir tolimesnės įvykių raidos.

Visai atsitiktinis dalykas, kad į Lenkijos sostą šiuo metu įsėdo nepilnametė Vengrijos mergaitė, pažadėta Austrijos Habsburgams, Jogailos sutartį su kryžiuočiais padarė *neįgyvendinamą*. Norėdami jos neleisti už germano ir taip išsiirti iš grūmojančių vokiečių imperijos bangų, lenkai savo sostą, karaliaus vainiką ir krikštą drauge su karalaitė pasiūlė Jogailai. Tokiu būdu Lietuvos pietų kaimynai, lietuvių sukrikščionimui iki šiol nieko nedarę, iškilo kaip pavojingi vokiečių ordino *konkurentai*. Jie atsistojo jam skersai kelio kaip tik tuo metu, kai jo vyresnieji ir vyskupai kėlėsi Nemunu aukštyn. Atsistūmę prieš srovę iki Skirsnemunės, jie čia sustojo, lūkuriuodami pavandeniui atplaukiant iš Vėliuonos Jogailos. Tačiau nei viena, nei antra šalis toliau nepasivarė nė žingsnio. Jas skyrė Nemuno vagos sėkluma, kuri iš tikrųjų buvo ne Lietuvos upių suplauta, bet Lenkijos pasiūlymų sunešta. Kryžiuočių misionieriai, negalėdami pro ją pravažiuoti, turėjo grįžti atgal... visam laikui. *Su šiuo įvykiu nuo Lietuvos kristianizacijos darbo vokiečių ordinas buvo galutinai nužertas į šalį*. Jis pats buvo kaltas, kad kaip tik dabar jo ekskluzyvizmo rėvos politinį ir kultūrinį Lietuvos gyvenimą pasuko į Lenkijos pusę.

Antrą kartą krikštui buvo lemta pasiekti Lietuvą ne per vokiečių ordiną, bet per *kaimyninę Lenkiją*. Nors ir čia šis religinis aktas buvo apsigijęs politikos vijokliais, tačiau didžiajam kunigaikščiui ir jo giminėms atrodė, kad jis yra priimtinesnis. Jogailai jis nešė valstybės prieauglį ir karaliaus vainiką. Anosė sąlygose kelias į katalikų tikėjimą per Lenkiją buvo geriausias ir vienintelis. Todėl Jogaila nususuko nuo vokiečių ordino, susitaikė su Vytautu ir savo pasiuntinius išsiuntė pas Vengrijos Elzbieta, Jadvygos motiną. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio vardu, be kitų pažadų, jie pareiškė vengrų karalienei, kad *Jogaila su visais dar nekrikštytais savo broliais, giminėmis, didikais ir savo žemių bajorais nori ir trokšta priimti šventosios Romos Katalikų Bažnyčios tikėjimą*" (Cod. ep. s. XV, II 4). Šis jo pareiškimas vėliau buvo patvirtintas Krėvos aktu, prie kurio prikabinti keturių Jogailos brolių ir Vytauto antspaudai rodė ir jo giminaičių pritarimą. Tokiu būdu Krėvoje, kur žuvo paskutinis senjojo lietuvių tikėjimo uolus saugotojas Kęstutis, buvo sugrižta į pirmojo Lietuvos valstybės kūrėjo, konvertito Mindaugo, kelią. *Krėvos aktu — 1385. VIII. 14 — buvo galutinai išspręstas Lietuvos krikšto klausimas*. Nuo čia, galima sakyti, prasideda krikščioniškieji Lietuvos laikai, kurių pradžia paženklinta apaštališkuoju Jogailos veikimu. (b.d.)

KRISTAUS LIUDYTOJAI

CHIARA LUBICH

"Jūs... tapsite mano liudytojai Jeruzalėje ir visoje Judėjoje bei Samarijoje ir lig pat žemės pakraščiu" (Apd 1,8).

Šiuos žodžius Jėzus pasakė apaštalams po savo prisikėlimo. Jis taip pat sakė ir apie Šventosios Dvasios atėjimą. Bet jie tą Dvasios atėjimą rišo su Dievo karalystės įkūrimu laikų pabaigoje, kaip to meto žydai galvojo. Jie galvojo, jog Dievas, nugalėjęs bedievystę ir blogį žemėje, įkurs tai-

kos ir teisingumo karalystę — net socialinę ir politinę. Izraelis, išrinktoji tauta, būtų tada visų tautų centru. Užtai apaštalai ir klausė Jėzų: “Viešpatie, gal tu šiuo metu atkursi Izraelio karalystę?” Jėzus į tai atsakė: “Ne jūsų reikalas žinoti laiką ir metą, kuriuos Tėvas nustatė savo nuožiūra. Kai ant jūsų nužengs Šventoji Dvasia, jūs gausite jos galybės ir tapsite mano liudytojai Jeruzalėje ir visoje Judėjoje bei Samarijoje ir lig pat žemės pakraščiu”.

Tie žodžiai ir vėl rodo, koks didžiulis skirtumas buvo tarp apaštalų ir Jėzaus galvojiimo. Tačiau jis jų klaidingus lūkesčius švelniai pataisė. Šventoji Dvasia ateis ne įvesti ilgai laukiamų imponantiškų pakeitimų, bet perkeisti juos, padaryti naujus žmones, kad galėtų būti pasaulyje jo liudytojai. Dievo karalystė ateis per juos, bet ne kokiu ypatingu įsikišimu iš aukštybių, panašiu į žemiškų nugalėtojų užkariavimus. Jie, kiekvienas asmeniškai, platins ir neš visur Prisikėlusio Viešpaties gerąją naujieną.

Apaštalai buvo ir kitoje galvojiimo klaidoje, manydami, jog galutiniame visko atnaujinime Izraelis turės privilegijuotą vietą. Tačiau Dievas neduoda savo dovanų ir pašaukimų kokiems ypatingiems asmenims ar grupėms, lyg jie turėtų tam teisių ar kokių nuopelnų, ir tuo labiau jo dovanos nėra kokios grupės ar tautos privilegija. Pašaukimas yra gryna Viešpaties malonė, gryna jo dovana, ir ji turi būti perduodama ir dalinama visam pasauliui. Apaštalai turėtų būti Prisikėlusio Viešpaties liudytojai visiems žmonėms. Jėzus atėjo išganyti visų žmonių ir nė vienas neturėtų būti išskirtas. Jėzus per savo Dvasią paruoš įvykius ir kelį, kad jo apaštalai galėtų turėti ryšius su viso pasaulio žmonėmis ir kultūromis.

Apaštalamis reikia tik vieno: krikščioniško gyvenimo pavyzdžiu leisti Prisikėlusiam Viešpačiui gyventi juose, kad galėtų būti visiškai atsivėrę Šventosios Dvasios veikimui.

Visai aišku, jog nėra reikalo ir jokios naudos — kaip Jėzus primena — žiūrėti į ateitį, kalkuliuojant, kiek mums dar liko laiko ligi laikų pabaigos. Tai tik keltų mu-

myse nenaudingą ir nerealų susirūpinimą. Teisingas būdas ruoštis ir laukti Dievo karalystės yra — gyventi esamą laiką gerai. Jei laiką naudosis gerai, patirsime, jog Dievo karalystė jau yra čia. Ar Jėzus neskakė, jog jis bus mumyse ir mes jame, jei laikysime jo žodį? (Jn 14,23; 15,9). Argi jis neužtikrino, kad bus mūsų tarpe, jei du ar daugiau būsimė vienybėje jo vardu? (Mt 18,20). Dievo karalystės paslaptis, kaip ją galima nešti ir plėsti ir kaip ji gali būti veikli mūsų gyvenime, yra ta, jog turime leisti Prisikėlusiam Viešpačiui gyventi mumyse, gyventi mūsų tarpe.

“Jūs... tapsite mano liudytojai...” Tais žodžiais Jėzus įgalioja ne tik apaštalus, bet ir visą Bažnyčią, ir kiekvieną mūsų. Tas Bažnyčios rūpestis liudyti Prisikėlusį Viešpatį nėra vien tik skelbimas (tai turi būti atliekama dvasininkų), lygiai ji turi liudyti kiekvienas mūsų, jo sekėjai, svarbiausia — gyvenimo pavyzdžiu. Liudyti Prisikėlusį Viešpatį reiškia rodyti pasauliui, kad Jėzus yra gyvenantis Viešpats; tai yra galima, jei pasaulis matys, jog Jėzus yra gyvas mumyse. Jei mes gyvensime pagal jo žodį ir žinosime, kaip valdyti “senojo žmogaus” polinkius mumyse, virš visko laikydami artimo meilę gyvą mūsų širdyse, ypatingai stengdamiesi užlaikyti tarpusavio meilę mūsų tarpe, tada Prisikėlęs Viešpats gyvens mumyse, transformuodamas kiekvieną aplinką, nenumatytais pasikeitimais. Jis savo Dvasios veikimu vadovaus mūsų žingsniams ir veiksams. Jis paruos aplinkybes ir parūpins progas nešti jo gyvenimą tiems, kurie jo reikalingi.

Čia svarstomi Jėzaus žodžiai padeda mums išvelgti, kad planuodami ir ruošdami projektus bei naudodami mums teikiamas technologijos priemones, jų nenuvertintumėm, bet ir neužmirštumėm, kad vienu dalyku turime rūpintis labiausiai: būti jo liudytojais, leidžiant Prisikėlusiam Viešpačiui gyventi mumyse.

Mūsų visų bendras liudijimas artins mus prie tikslo: kad visi būtų viena.

Iš anglų kalbos išvertė

Kostas Paulius

DOGMOS PARADOKSAS (I)

BRUNO MARKAITIS, S.J.

Dogma yra žodis, sukeliąs neprasmingų ginčų vien dėl to, kad žmonių eilei jis neaiškus, kad pati dogmos sąvoka daugeliui atrodo grynai neigiamas dalykas, neturįs savyje nei šviesos, nei tiesos.

“The Encyclopedia Americana” dogmą nusako štai kaip: “Dogma — teologine žodžio prasme — yra tikėjimo principas arba tiesa, kuri remiasi Dievo žodžiu, užrašytu arba perduotu padavimo keliu, ir kurią Bažnyčia pateikia tikintiesiems tikėti. Katalikų Bažnyčia skelbia, kad jos dogmos buvo mokomos apaštalų, kurie gyvu arba rašytu žodžiu jas perdavė savo bendralaikiams ir įpėdiniams, o tie — savo įpėdiniams. Ši tradicija yra Katalikų Bažnyčios dogmų pagrindas. Bažnyčia neturi valdžios kurti naujas dogmas, bet ji turi pareigą iki pasaulio pabaigos skelbti visas tas dogmas, kurios istorijos būvyje buvo autentiškai nustatytos, kaip dieviškojo apreiškimo tiesos. Ką Bažnyčia gali daryti ir yra dariusi, tai — pagal progos reikalavimus — apibrėžti savo mokslo tikslią prasmę, iškeliant tai, kas anksčiau nebuvo išreikšta su visu reikalingu pilnumu ir aiškumu”.

“The Catholic Encyclopedia Dictionary” apibrėžia dogmą ir jos sąvoką šiek tiek aiškiau: “Dogma yra nuomonė, autoritetingai pareikšta; tiesa, liečianti tikėjimą arba dorovę, Dievo apreikšta, apaštalų perduota Šventame Rašte arba padavime, kurią Bažnyčia pateikia tikintiesiems, kaip būtiną tikėjimo objektą. Kadangi dogma yra idėja, tai tenka sutikti, kad dogmatizmas religijai yra reikalingas, nes religija be idėjų yra beprasmiška. Bažnyčios dogmos, būdamos dieviškosios tiesos protinės sąvokos ir žodinės išraiškos, priima charakteristinę tiesos bruožą, būtent nekintamumą ir pastovumą, nes jos remiasi dieviškojo proto autoritetu, kuris mums apsireiškia”.

Vadinasi, dogma yra principas arba tiesa, liečianti tikėjimą ir dorovę. Tiesa, kurią

Dievas apreiškė, apaštalai perdavė, o Bažnyčia pateikia tikintiesiems, kaip būtiną tikėjimo objektą. Tokiu būdu dogmos sudaro tikėjimo pagrindą. Jos yra būtinoji ir nepakeičiama tikėjimo struktūra, nes be jų religija nustoja ne tik pastovios ir nekintančios tiesos, bet ji tampa vešli dirva neracionaliniam reliatyvizmui ir fataliam tiesos subjektyvizmui.

Ne vienas asmuo, užgirdęs, kad dogma yra tikėjimui, o ne diskusijai, padaro nepagrįstą išvadą, kad dogma yra tiesos priešas ir laisvės varžytoja. Mums tenka sutikti, kad tas asmuo, kuris nėra išgilinęs į kurios nors dogmos turinį, susiduria su didelėmis sunkenybėmis, kurios jam kliudo suprasti dogmos būtinumą ir jos prasmingumą. Dogmos prasmė ir sąvoka pasirodo žymiai aiškesnė, kai mes susipažįstame su konkrečiu dogmos turiniu, su ta tiesa, kurią dogma bando išreikšti, nustatyti, apibrėžti. Sakyme, Šv. Trejybės dogma. Ji mums sako, kad yra tik vienas Dievas trijuose asmenyse, kad tie trys asmenys yra vienos dieviškos prigimties dalininkai. Kitais žodžiais, Dievas Tėvas, turėdamas dieviškąją prigimtį, duoda ją Dievui Sūnui paslaptingu gimdymo procesu. Dievas Šventoji Dvasia gauna dieviškąją prigimtį iš Dievo Tėvo ir Dievo Sūnaus, būdama Tėvo ir Sūnaus amžinos meilės vaisius.

Po 2000 metų Šv. Trejybės paslaptis liko paslaptimi. Kodėl? Žmogiškasis protas neturi dieviškų sąvokų, o žmogiškasis žodynas neturi tinkamų žodžių dieviškoms tiesoms išreikšti, ypač kai mes žengiamo į šventąjį dieviškųjų paslapčių priėmimą. Mes negalime suvokti begalinės Šv. Trejybės paslapties, nors ji yra amžinoji krikščionybės širdis ir kiekvieno žmogaus nemirtingasis tikslas. Dieviškasis apreiškimas mums pranešė, kad yra viena dieviškoji Prigimtis ir trys dieviški asmenys. Bažnyčia mums davė ne tik terminus, bet ir precizines są-

vokas, kuriomis ji išreiškia ir apibrėžia šią paslaptį. Bet mes paslapties nesuvokiame ir šioje žemėje niekada nesuvoksime. Vis dėlto mes žinome, kad mūsų tikėjimo objektas yra racionali tiesa paslapyje, ir pradėdame suprasti, kad paslaptis nėra plokščia lėkštuma, o bedugnė gelmė. Turėdami tiesą paslapyje, esame laisvi nuo klaidos, nes dogma apibrėžia tiesą precizišku Bažnyčios neklaidingumu.

Tiesa, kad dogma yra tikėjimui, o ne diskusijai. Tai nereiškia, kad diskusijos nėra leidžiamos ar nėra pageidaujamos. Priešingai, ne tik diskusijos, bet ir ilgos ir išsamios studijos. Visa nelaimė, kad mūsų protas neįstengia suprasti dieviškos paslapties. Ir daug protinių pastangų padėję, mes nepajėgiame praskleisti paslapties šydo, nepajėgiame sviest spekuliatyvinio žvilgsnio toliau, negu jis savo prigimtimi siekia, nes mūsų protas ribotas. Vienas žmogus priima mįslingą paslapties tiesą ir nusilenkia Dievo autoritetui dogmoje. Kitas, nepajėgęs suvokti dogmoje apibrėžtos paslapties, ją atmeta, pasikliaudmas savo protu daugiau, negu Dievo autoritetu.

Kiekvienoje žmogiškojo aktyvumo srityje susiduriame su tam tikros rūšies dogmomis, kurios yra pastovios ir nekintančios. Mat, jei jos nebūtų pastovios ir nekintančios, tai ir jų reiškiamą tikrovę ar vertybę nuolat keistųsi. Net žaidimo esminei taisyklei ar principui pasikeitus, turime naują žaidimą. Matematika, sakykime, turi dogmų, kurios yra nuolatinės ir nekintančios ne vien dėl to, kad mes pasikliauname bendru susitarimu, bet ypatingai dėl to, kad matematinės dogmos remiasi pačia prigimtimi. Pavyzdžiui, principas sakąs, kad visu-
ma yra didesnė už savo dalį.

“The Encyclopedia Americana”, kalbėdama apie dogmą teologine žodžio prasme, prideda žodžius, kurie — mūsų supratimu — reikalingi paaiškinimo: “Kadaangi dogmos keliu pateiktas mokslas yra tikėjimui, o ne diskusijai, tai dogmatinį metodą reikia laikyti nuomonės pareiškimu, neduodant užtenkamų priežasčių ar įrodymų ir neatsižvelgiant į kitų nuomonę ar supрати-

mą”. Šie žodžiai turi šiek tiek tiesos, bet juose druska sumaišyta su cukrumi. Pirmiausia, čia pamirštama du nepaprastos svarbos dalykai: dogma paprastai reiškia religinę paslaptį, o dogmos turinys bei tikėtinumai remiasi apreiškiančiojo Dievo autoritetu.

Paslapčių mes turime ir gamtoje. Mes matome padarinį, o nežinome priežasties. Turime gi vilties priežastį sužinoti ateityje. Su antgamtinėmis paslaptimis yra visai kitaip: mums nežinoma nei padarinys, nei priežastis. Nežinoma todėl, kad neturime dieviškų sąvokų. Kalbėdami apie patį Dievą, mes sakome, kas jis nėra. Net bandydami kalbėti apie jį teigiamai, vartojame tam tikros rūšies neiginį. Sakome, kad jis be galo geras, be galo teisingas, be galo gailingas ir t.t. Vadinasi, antgamtinė paslaptis žemėje ir liks paslaptimi, nes mes žemėje niekad neturėsime dieviškųjų sąvokų, o — kalbėdami apie Dievą ir antgamtę — visada turėsime vartoti žmogiškąsias sąvokas.

Kaip tik dėl šitos priežasties dogma neduoda ir negali duoti užtenkamų priežasčių ir įrodymų, nes mes jų neturime. Jei nebūtų paslapčių, nebūtų dogmų. Kol mes turime paslaptis, mums reikalingas Dievo autoritetas ir Bažnyčios neklaidingumas, kad mūsų tikėjimas būtų racionalus, objektyvus ir prasmingas.

Mes remiamės apreiškiančiojo Dievo autoritetu ir negalime pasitikėti nė vienu žemesniu autoritetu. Jei Dievas mums apreiškia, kad Švenčiausioje Trejybėje yra trys asmenys, tai mes negalime tikėti žmogui, nors jis būtų genialus, kad joje yra tik du asmenys, ar tik vienas. Dogma liudija paslaptį. Paslaptis reiškia gelmę. Gelmė iššaukia ribotumo pajautimą. O ribotumo pajautimas yra nusižeminimo pradžia prieš Dievą, kuris yra dogmos turinys, paslaptis ir autoritetas.

Dogmatizmas primetamas Katalikų Bažnyčiai jau nebe pirmas amžius. Deja, šis kaltinimas sunkiai besuprantamas mūsų dienomis. Kodėl modernus žmogus, laikydamasis įvairių dogmų ir dogmatizmo for-

mų įvairiose gyvenimo srityse, tebemeta Bažnyčiai neteisingą ir nelogišką priekaištą — kas pasakys?

Kai praeitame šimtmetyje Marx ir Engels, padėję medžiagą žmogiškojo komplekso visuotiniu bei ištisiniu pagrindu ir iškėlę viešąją, sakytumę, suvalstybintą nuosavybę virš privačios nuosavybės, paskelbė savo dogmą, kad istorijos įvykių eiga ir vystymasis išimtinai priklauso nuo ekonominių faktorių, tai šią dogmą, kuri tarp kitko nėra nei tiesa, nei paslaptis, priėmė ne tik individualūs asmenys, partijos, bet ir valstybinės sistemos. Žmogaus dvasios primatas buvo ne tik atmestas, bet ir paneigtas. Ekonominis elementas nebebuvo priemonė aukštesniems tikslams, atseit religijai, kultūrai, politikai, bendrajam gėriui, bet kad žmogus gyvena tam, kad valgytų. Seniau žmogaus dvasia valdė ekonominių faktorių. Dabar buvo paskelbta, kad ekonominis faktorius išimtinai formuoja žmogaus dvasią.

Kad taip nėra, liudija istorija. Jaunoji Pakistano respublika buvo įsteigta ne ekonomijos, bet religijos sumetimais. Kai britai pradėjo likviduoti Indijos imperiją, musulmonai ėmė jungtis ir organizuotis, norėdami atsiskirti nuo Budos sekėjų ir įsteigti grynai musulmoninę valstybę. Tokiu būdu religinis faktorius nulėmė Indijos politinę ateitį ir suskaldė ją į tris valstybes: į hinduistinę Indiją, musulmoninę Pakistaną ir budistinę Ciloną. Nežiūrint ekonominio faktoriaus dogmos, 7.000.000 musulmonų iš Indijos persikėlė į Pakistaną, o 4.500.000 hinduistų apleido Pakistaną ir išvyko į Indiją (Cfr. *Žvaigždė*, 1955, psl. 76).

Komunistinė sistema priėmė abi marksistinės dogmos dalis. Kiek pirmoji, tiek antroji dalis buvo radikalai ir brutaliai pritaikyta gyvenimui. Keliolika milijonų žmonių savo krauju apmokėjo šioje dogmoje glūdinčią gigantišką klaidą. Palaidojus privačią nuosavybę, teko palaidoti ir privačią iniciatyvą. Auksinis Ukrainos aruodas, savo derliaus potencialu galįs išmaitinti visą Europą, jau eilę metų vargiai išmaitina pačią Ukrainą.

40 metų kruvina patirtis rodo ir sistemos, ir dogmos klaidas. Vis dėlto partija bei sistema ir toliau remiasi šiuo savos rūšies dogmatizmu, nors jis ir nepraktiškas, ir neteisingas. Pagaliau ir šiame paradokse lemia ne ekonominis faktorius, kurį sistema skelbia kategorišku užsispyrimu, bet bendrinė pasaulėžiūra, atmetusi dvasią ir pasirinkusi medžiagą.

Kitu mūsų amžiaus dogmatizmo pavyzdžiu tenka laikyti plačiai pasklidusią pasaulėžiūrą, vadinamą panseksualizmu, kuriai Freud padėjo pamatus, ir kuri visas žmogaus asmenybės galias suveda į lytinį instinktą. Mes neneigiame Freud įnašo į psichologiją, bet apgailestaujame, kad tiek jo doktrina, tiek jo pasaulėžiūra yra ir materialistinės ir tuo pačiu ateistinės. Jo klaida yra ne psichologijoje, bet filosofijoje, ir tos klaidos praktiniai rezultatai yra tiek tragiški, tiek milžiniški. Nors Europa yra jau pergyvenusi Freudizmo įtakos karštį, bet Šiaurės Amerikoje jis pastoviai ir palaipsniui siekia savo zenito. Turbūt sunku būtų rasti universitetą, išskyrus katalikiškuosius, kuriame iš vienos ar kitos katedros neskambėtų Freud apaštalu žodžiais ir panseksualizmu pagrįstos nuomonės. Panseksualizmo įtaką mes matome dramos ir komedijos teatruose, filmuose, lengvoje muzikoje, literatūros veikaluose. Mes žvelgiame į veikėjus, kurių gyvenimą, veiksmus, pasaulėžiūrą, pasiryžimus, apsisprendimus valdo vienas vienintelis faktorius: erotinis seksualizmas. Dėl to šie charakteriai — bent daugiausiai — yra seklūs ir lėkšti, ką labai aiškiai ir patetiškai atveria dvi asmenis psichanalizės peilis. Net jaunutė prancūzų rašytoja Françoise Sagan, kurios — kaip rašytojos — sąmonėje, atrodo, susisiekiama Freud panseksualizmas ir literatūrinis Sartre egzistencializmas, viešai skelbia savo teoriją, kad seksualinis faktorius savo laisvame aktyvume yra trumpiausias kelias į asmens subrendimą. Tai liudija abu jos romanai: "Bonjour tristesse" ir "Un certain sourire". Rašytoja dėsto — su jos jaunam amžiui disonansiniu abejingumu — kad jaunystė, ypač intelektualų jaunos dienos, yra nuo-

bodžiavimo, promiskuiteto ir netiesos periodas, o moterystė lyginama abipusiai praktikuojamam ir toleruojamam neištikimumui. Šios mintys yra klaidingos, apgautančios ir žmogų gadinančios. Žinoma, jų ankstyvųjų šaltinių reikia ieškoti tolimesnėje praeityje, kai Freud skelbė, kad — norint išvengti psichinių kompleksų ir neurozės — reikia gyventi, duodant laisvę savoms tendencijoms, norams ir impulsams.

Šio dogmatizmo klaida yra gana aiški: žmogų turi valdyti protas ir valia, o ne instinktas, nes pastarasis nėra racionali galia. Žmoguje jis tik tada atlieka savo paskirtį, kai jį valdo ir sublimuoja protas bei valia. Nors klaida yra aiški, bet panseksualizmo dogma tebestovi ant pjedestalo, ir jai pagarbiai tiki, nusilenkia ir galvos, ir širdys visuose kontinentuose.

Be tam tikro dogmatizmo neišsiverčia nei žmogus, nei partija, nei organizacija, nei sistema. Nesvarbu, kokia būtų žmogaus pasaulėžiūra, tiek žmogus, tiek pasaulėžiūra remiasi kieno nors autoritetu. Tai nėra neįprastas dalykas, tai nėra nenormali situacija. Bet, antra vertus, kuo svarbesnė gyvenimo sritis, tuo svarbesnis autoriteto svoris ir tikėtinumas. Kada mes prisartiname prie religijos, autoritetas gauna nepaprastą svorį ir svarbą. Bet kai religijoje susiduria autoritetai, ir žmogus turi pasirinkti tarp kelių, jis nebus išmintingas, jei Dievo autoritetu suabejos ir, jį atmetęs, žmogiškuoju pasikliaus.

Nei dogma, nei dogmatizmas neišvengiami. Ir paradoksas glūdi, regis, čia, kad žmogus — net visa atmetęs — tebetiki savo neklaidingumo dogma.

■ JAV-se 1984 metais į Katalikų Bažnyčią perėjo 9.750 konvertitų.

■ Guyanoje, kuri yra Pietų Amerikos šiaurėje, prie Venecuelos ir Brazilijos, tėra apie milijonas gyventojų. Daugumas krikščionys (apie 57%), bet yra ir musulmonų, indų. Dabar, valdant prezidentui Desmond Hoyte, sudaroma nemažai sunkumų Bažnyčiai. Daromos kratos vadovaujančių katalikų namuose, net ir sostinės Georgetowno vyskupo rezidencijoje. Išstremtas britas jėzuitas Patrick Connors.

45. TIKĖJIMO ABEJONĖ

„Aš jo nepažinojau...“

Jonas sakosi Kristaus nepažinęs. Nors jis su Kristumi tam tikra prasme buvo sutikęs, dar būdamas motinos iščiose, kai Marija aplankė Elzbietą, bet jo nebuvo sutikęs augdamas ir būdamas užaugęs. O jeigu ir buvo jį sutikęs, tai jo nepažino kaip Mesi-jo. Jo Kristaus pažinimas krikšto metu buvo simbolinio pobūdžio, o gal galėtume sakyti — sakramentinio pobūdžio. Jis matė ant Jėzaus nužengiančią Dvasią balandžio išvaizdos. O tas, kuris jį buvo siuntęs krikštyti, buvo jam pasakęs, kad tas žmogus, ant kurio jis pamatys nusileidžiančią Dvasią, bus Dievo Sūnus. Taigi šis jo Kristaus pažinimas buvo ne ką geresnis, negu mūsų pažinimas krikšto ar kitų sakramentų keliu.

Iš tikrųjų Jono pažinimas Kristaus krikšto metu buvo nepalyginamai mažesnis už tą Kristaus pažinimą, kurį mes turime, būdami subrendę krikščionys. Jis dar nepažinojo Kristaus mokslo. Jis nežinojo jo traagiškos mirties nei stebuklingo prisikėlimo. Jis nežinojo ne tik gausių Kristaus stebuklų, bet nei jo prasidėjimo iš Šv. Dvasios. Dėl to nenuostabu, kad Jonas ir vėliau turėjo abejonių, dėl to siuntė mokinius pas Jėzų pasitikrinti, ar jis tikrai yra laukiamas Mesijas. Jėzus Jono pasiuntiniams atsakė: „Eikite ir savo mokytojui pasakykite, ką matėte ir ką girdėjote: raišieji keliasi, kurtiniai girdi, aklieji praregi ir visiems skelbiama naujoji žinia“. Šis Kristaus savęs apibūdinimas yra padarytas Senojo Testamento mesijiniais terminais. Dėl to iš jų Jonas turėjo įsitikinti, kad Jėzus tikrai save laiko žadėtoju Mesi-ju.

Šis Jono abejojimas yra labai mums naudingas. Nors Jonas buvo didysis kelio ruošėjas Kristui, nors jis buvo paties Kristaus pavadintas didžiausiu gimusiu iš moters, tačiau jis nebuvo laisvas nuo žmogiškų abejonių. Abejonė tikėjimu, kuri gresia

kiekvienam žmogui, grėsė ir didžiajam Krikštytojui. Ką Jonas daro, ištikus abejo nei? Jis kreipiasi į pagrindinį šaltinį ir iš ten nori sužinoti tiesą. Jis siunčia savo mokinius tyrinėti ne kitų nuomones apie Jėzų, bet paklausti paties Jėzaus. Jis neieško apie Jėzų informacijų pas jo oponentus: sadukiečius ir fariziečius. Jis tiki paties žmogaus teisingumu, tiki doro žmogaus galia teisingai apie save kalbėti.

Mes apie Kristų žinome nepalyginamai daugiau negu Jonas. Mes žinome ne tik pagrindinius jo gyvenimo faktus, bet ir jo reiškiamą Bažnyčios istorijoje. Tiesa, mes galbūt neturime stebuklingų asmeniškų apsišikimų, bet turime sakramentinių ar simbolinių Kristaus pasireiškimų, kaip ir Jonas Krikštytojas. Taip pat ir mes galime prisipažinti, kaip ir Jonas, kad dar jo nepažįstame. Mums ne kartą gyvenimo įvykiai ir įvairios kultūros užtikrina Kristaus reikšmę. Kartais pati krikščioniškoji kultūra kėsina mums užimti Kristaus vietą. Ką mes tada darome? Dažnai informacijų ieškoti einame ne pas Kristų, bet pas jo priešus: pas bedievišką, liberališką, antikrikščionišką filosofijų atstovus. Mes neįsiunčiame savo pasiuntinių pas Jėzų, kaip tai darė Jonas. O juk aišku, kad informuoti reikia iš pagrindinio šaltinio. Jei norime sužinoti, kas yra marksizmas, skaitykime Markso raštus. Jei norime sužinoti, kas yra Kristus, eikime ieškoti informacijų tiesiai pas jį, esantį Bažnyčioje ir Šv. Rašte.

46. MŪSŲ VEIKLOS REIKŠMĖ KRISTUI

„...bet tam, kad jis būtų apreiškintas Izraeliui, aš atėjau ir krikštijau vandeniu“.

Jono Kristaus pažinimas, kaip matėme, yra ribotas, tačiau jis savo vaidmenį Kristaus išgarsinimui laiko reikšmingu. Tai jis laiko pagrindiniu savo veikimo uždaviniu, sakydamas: „Aš tam atėjau ir krikštijau vandeniu, kad Jėzus apsiereikštų Izraeliui“. Iš šio pasakymo aiškėja du svarbūs dalykai: 1. Jono veiklos pagrindinis tikslas yra Jėzaus garbės apreiškimas; 2. Jėzaus apsiereikšimas Izraeliui priklauso nuo Jono Krikštytojo veiklos. Šie abu pastebėjimai yra rei-

kalingi išryškavimo dėl to, kad mes dažnai pagrindiniu savo veikimu laikome ką kita, o ne religinius uždavinius. Ir antra, kad mes turime tokią pažiūrą į dieviškus dalykus ir tikėjimo reikalus, kad visiškai nematome, jog jie priklausytų nuo mūsų veiklos.

Pažiūrėkime pirmiausia į tai, koks yra mūsų veiklos pagrindinis tikslas. Ar mes dirbame Dievo garbei, ar Kristaus garbei? Jonas veikė natūralios religijos forma. Apšilpimas vandeniu daugelyje religijų yra buvęs laikomas religine apeiga, skatinančia į apsivalymą dorinėje srityje arba į atgailą. Šią apeigą Jonas panaudojo ruošti Kristui kelią.

Pažiūrėkime į savo atskiros dienos rūpesčius, elgesius, pasirinkimus bei apsisprendimus ir patyrinėkime, ar mes visa tai darome tam, kad mūsų visuomenė, kurios aplinkoje gyvename, geriau pažintų ir įvertintų Kristų.

Greičiausiai su žmonėmis mes elgiamės, visai neturėdami prieš akis klausimo, kaip tas ar kitas mūsų elgesys atsilieps į to ar kito žmogaus tikėjimą Dievu. Mes nepagalvojame, kaip tas ar kitas mūsų elgesys paveiks tikėjimą tų žmonių, kurie apie jį patirs iš kitų. Nepagalvojame, kaip mūsų elgesį reikėtų vertinti, jei mūsų asmeniškos mintys, ką nors dorant, kada nors būtų žinomos kitiems. Mes dažnai užmirštame gyvenimišką tiesą, kad tikrieji mūsų veikimo motyvai, kurie dažnai yra labai neaukšti ir kuriuos mes rūpestingai slepiame, yra geriau matomi ir žinomi mūsų gyvenamajai aplinkai, negu mes manome. Visi mūsų išoriniai pasiteisinimai, pareiškimai, tikslų paaikškinimai, jei neatitinka mūsų išvidinio nusiteikimo, nieko neįtikina.

Dabar pažvelkime į tą problemą iš kitos pusės, būtent iš Dievo pusės. Mūsų kultūros žmonėse vienaip ar kitaip yra išgyvenusi tiesa, kad mūsų veiksmai Dievui nieko nereiškia, kad mūsų santykis su juo yra tik vienašališkas ir neturįs jokių pasekmių. Mes žinome, kad Dievas yra visagalys ir kad mes jam nieko negalime duoti. Tai yra tiesa tik tam tikra prasme, tačiau tai nėra tiesa, žvelgiant į santykius tarp asme-

nų. Mes ir Dievas esame asmenys. Deja, mes dažniausiai Dievą suprantame tik kaip fizi-
nę visagalybę, kuri gali padaryti viską, ką
tik nori. Mes mažai gilinamės į tiesą, kad
Dievas yra asmuo. Asmeniniai santykiai
yra tokia gili paslaptis, kad ir mūsų psicho-
loginiuose moksluose yra daug neaiškumų.
Tačiau vienas bruožas yra gerai pastebimas:
tie santykiai nėra įmanomi be asmenų da-
vimo vienas kitam ir vienas kito priėmimo.
Jeigu Dievas yra atsivėręs imti iš mūsų, mes
dažnai užsidarome, kad jam nieko nereikė-
tų duoti. Asmeninių santykių mistika yra
sunkiai aptariama, tačiau ji yra realybė, vi-
sai nesunkiai apčiuopiama. Pagarba Dievui
mūsų visuomenėje priklauso nuo mūsų san-
tykiavimo su juo. Mes neturime taip nihi-
listiškai nusizeminti ir sakyti, kad Dievas
ir be manęs gali būti gerbiamas toje visuo-
menėje, kurioje aš gyvenu.

47. KRISTUS NE UZDARAS ŽMOGUS

*"Ir Jonas paliudijo: 'Aš mačiau Dvasią,
lyg balandį nusileidžiančią iš dangaus, ir ji
pleveno virš jo'".*

Dvasia, nužengusi iš dangaus ant Jė-
zaus, Jonui buvo matoma balandžio pavidalu.
Pirmiausia mums kyla klausimas, kam
buvo reikalingas šis Dvasios nužengimas iš
dangaus. Juk Jėzus buvo pilnas Šv. Dvasios
nuo pat savo gimimo. Jis, būdamas antrasis
Švenč. Trejybės asmuo, buvo tos pačios pri-
gimties, kaip Tėvas ir Dvasia. Dėl to šis
Dvasios nužengimas iš dangaus, atrodo, ne-
turi prasmės. Gal greičiau būtų suprantama,
jei Dvasia būtų pakilusi iš Jėzaus ir
pasirodžiusi Jonui. Tada Jonui būtų buvusi
aiškesnė Jėzaus prigimtis ir asmens jėga bei
gerumas. Dabar tas dieviškas dvasingumas
pasirodo prie Jėzaus iš šalies, iš dangaus.
Ar tai nevaizduoja, kad Jėzaus prigimtis
nebuvo savyje pakankama, kad jai reikėjo
ką nors pridėti iš šalies?

Šitoks klausimas yra aktualus mūsų lai-
kais dėl kelių priežasčių. Viena, kad mes
norime viską turėti iš savęs, iš savo prigim-
ties. Antra, mes mėgstame sakyti, kad at-
pirkimas nėra mūsų prigimties pakeitimas,
pridedant jai ką nors iš šalies. Toliau, mes

nenorime būti suskilę — turėti dvilybę pri-
gimtį: vieną žemišką, kitą dvasišką. Tą pa-
vojų mums yra labai išryškinusi Freudo
psichologija. Šalia to, mes esame atpratę
tikėti įkvėpimais. Įkvėpimus mes laikome
mūsų pačių dvasios padaru, o ne kieno nors
iš šalies pridėtu dalyku. Ir mūsų poetai ne-
tiki į mūzas — jas laiko jokios prasmės ne-
turinčiu praėjusių laikų palikimu. Dar to-
liau, daug kas visus antgamtinius apreiški-
mus laiko tik autosugestijomis, sąmoningu
ar nesąmoningu būdu kylančiomis iš mūsų
pačių.

Kristus savo krikšto metu pasirodo
mums kaip kažkas kitas, negu uždaras žmo-
gus. Jis gauna dvasią iš dangaus. Jau pats
krikštijimosi faktas, paliekant nuošaly Šv.
Dvasios pasirodymą, istoriškai liudija prieš
neribotą Jėzaus individualizmą ir uždaru-
mą. Jis įsijungia į žmonių visuomenės prak-
tiką. Jis nedaro sau išimčių. Jis yra solida-
rus su kitais žmonėmis labai gilia ir net
skaudžia prasme, nes prisiima atgailos dalį
už nuodėmes. Uždaras ir individualistinis
Jėzus nebūtų turėjęs galimybės mirti ant
kryžiaus už žmonijos nuodėmes. Jėzaus
krikštas yra simbolis, rodąs į jo kryžių.

Dar gilesne prasme Jėzaus neuždaras
autonomiškumas ir socialumas pasirodo
dangaus Dvasios atėjime pas jį krikšto me-
tu. Žinoma, jis yra Tėvo Sūnus ir kaip toks
savo dieviška prigimtimi santykiauja ir su
Dvasia, ir su Tėvu. Tačiau, Jėzui priėmus
žmogišką prigimtį, ši dieviška bendruome-
nė yra paliudijama matomu, išoriniu būdu.
Šv. Dvasia pasirodo balandžio pavidalu.
Labai reikšminga, kad ši dieviška bendruo-
menė pasirodo kaip tik tuo momentu, kai
Jėzus morališkai įsijungia į žmogiškąją
bendruomenę, prisiimdamas jos atgailos
dalį. Šiuo atveju yra paliudytas dvejopas
Jėzaus visuomeniškumas ir solidarumas: su
nuodėminga žmonija ir su dieviškąja Švenč.
Trejybės bendruomene. Tai yra tarsi vaiz-
dingas ratifikavimas iš Dangaus pusės to
įsipareigojimo, kurį Jėzus prisiima savo
krikštu, imdamas moralinę atsakomybę už
žmoniją.

48. BALANDŽIO SIMBOLIKA IR LAISVĖS DVASIA

Ant Jėzaus nusileidusi Dvasia buvo balandžio išvaizdos. Balandis yra ypatingas paukštis — paukštis ryšininkas. Ligi paskutinių laikų balandis dar buvo naudojamas laiškamis nešti. Dėl to jis žmogaus ryšio su dvasiniu pasauliu labai tinkamas simbolis. Be to, jis dar yra ryšininkavimo simbolis. Galbūt nepakankamai yra atkreiptas dėmesys į tai, kad krikščioniškoji dvasia iš esmės yra ryšininkė. Būti ryšininku tarp žmonių yra taip pat ir dieviškos dvasios turinys. Buvimas tikinčiu žmogumi neatpalaiduoja jo nuo pareigos turėti ryšį su kitais žmonėmis.

Sunku pasakyti, ar balandis yra naminis paukštis. Jis nėra prijaukintas gyvūnas ta prasme, kad prarastų savo laisvės polėkį. Jis niekada nepasidaro toks naminis, kaip višta ar žąsis. Jis visada pasilieka didžiųjų erdvių skraidytojas, tačiau jis turi didelį prisirišimą prie namų. Bet kur nuvežtas ir paleistas, jis grįžta į namus. Net jeigu tie namai jam yra siauras, laisvę varžantis narvelis, jis vis tiek į juos grįžta. Šiuo savo bruožu balandis yra nuostabiai gražus dvasinės Dievo malonės simbolis žmogui. Dievo dvasia taip pat pasilieka nuostabiai ištikima savo paskirčiai. Ji grįžta pas žmogų net tada, kai ten ji randa tik nelaisvę.

Mūsų moderniosios nuotaikos, kurias mes taip pat vadiname dvasia, pačia savo prigimtimi neturi tokios plačios laisvės, kokią turi Dievo Dvasia, pasiekianti žmogų ir pas jį pasilieianti. Mūsų dvasia, nepaisant didelių polėkių, kuriais ji iškyla, praranda savo laisvę. Paimkime kad ir marksistinę filosofiją. Ji nori žmogų išlaisvinti, suteikti jam gerovę. Ši dvasia gali pasireikšti dideliu polėkiu ir atlikti didelius darbus. Tačiau pats būdingiausias jos bruožas yra nuovargis ir nelaisvė. Marksistinė nelaisvė nėra svetimas šiai sistemai reiškiny. Ji kyla iš materialistinės filosofijos, kuri negali grįžti kitur, kaip į save, būtent į griežtai apspręstą dėsningumą. Kas kita yra Dievo Dvasia. Ji niekada nepasidaro visai žemiška. Ji niekada nėra užvaldoma medžiaginių dėsnių. Ji plazdena virš me-

džiagiškumo. Net žmogaus pavergta, ji niekada savo natūralaus laisvės polėkio nepraranda. Ji niekada neišnyksta iš žmogaus be jai natūralaus palinkimo vėl pas jį grįžti.

Mąstant apie mūsų laikyseną, reikia išsąmoninti, kas yra mūsų laisvė ir iš kur ji kyla. Mus veikia įvairios dvasios ir nuotaikos. Kai kurios jų yra labai stiprios. Kai kurios yra labai įkyrios. Kai kurios jų nepaleidžia mūsų iš savo rankų. Tačiau ar jos yra mūsų laisvės nešėjos? Dažniausiai mes pasidarome jų belaisviai.

Kad būtume laisvi, mums reikia būti nuolatiniam kontakte su Dievo Dvasia, kuri plazdena virš mūsų. Galbūt ji veikia mūsų mintis, bet ar ji veikia mūsų darbus? Gal mes padarome ne tiek blogų darbų, tačiau ar mes tikrai padarome tai, ką turėtume padaryti? Galbūt viena iš tų dieviškos Dvasios sričių, kurioje mes nepadarome tai, ką turėtume padaryti, yra *ryšininko* sritis. Juk Dievo Dvasia yra ryšininkė. Mūsų ryšininkavimas turi būti dvejopas. Visų pirma mes savo žodžiu turime išdrįsti būti ryšininkais tarp Dievo ir žmonių. Gal mes neturime drąsos Dievo tiesai atstovauti? O gal jai atstovaujame savo žodžiu, bet savo gyvenimu liudijame prieš ją? O kaip yra su mūsų ryšininkavimu tarp žmonių? Ar mums rūpi, kad kai kurie žmonės susitiktų, kurių susitikimas būtų naudingas ir jiems patiems, ir kitiems. Gal mes tai laikome savu reikalu ir nenorime kištis į kitų žmonių reikalus? O gal mes, užuot būdami ryšininkai tarp žmonių, tą tarpą tarp jų dar platiname, kalbėdami ir veikdami taip, kad jie nesusieitų ir nesusikalbėtų?

■ Vakarų Vokietijoje yra apie 80 katalikiškų leidyklų, kurios spausdina 110 katalikų laikraščių ir žurnalų. Jų bendras tiražas — 11 milijonų egzempliorių.

■ Šv. Kazimiero biografiją, parašytą istoriko prof. Simo Sužiedėlio, į italų kalbą išvertė salezietis kun. Mečislovas Burba. Išspausdinta 10.000 egzempliorių. Brazilijoje portugališką knygą parūpino kun. Pranas Gavėnas. Venecueloje knyga apie šv. Kazimierą išleista dr. V. Dambravos rūpesčiu. Prof. S. Sužiedėlio knyga apie šv. Kazimierą yra išversta ir į vokiečių kalbą. Išleista dideliu tiražu.

RELIGINIO SVYRAVIMO PSICHOLOGIJA

DR. PETRAS CELIEŠIUS

PAVELDĖTAS KRAITIS

Vaikas gimdamas gauna iš tėvų fizines ir psichines savybes. Tačiau jo dvasia dar yra tuščias indas, kuris, vaikui beaugant, turi būti pripildytas tam tikro turinio. Au-gas vaikas trokšta pagal prigimtą polinkį prisirinkti kuo daugiausia išpūdžių įvairių pojūčių pagalba. Jis domisi spalvomis, daiktų išvaizda, garsais ir visa aplinka, ku-riuje jis jauca į pradinės erdvės formas. Gautus išpūdžius, asociacijas dėsningai gru-puoja ir deda atmintin, kaip kraičio skry-nion, iš kurios vėliau sėmsis reikiamų žinių orientuotis egzistenciniame kelyje. Prade-dant busti proto galiai, vaikui kyla begalės klausimų, ieškančių atsakymo aplinkoje: mama, kodėl ugnis karšta, kodėl vanduo verda, kodėl šuo loja, kodėl gaidys gieda, kodėl vėjas pučia, kodėl tėtė ilgai neparei-na, kodėl gėlės žydi ir t.t. Noras susekti priežastingumą apreiškia vaiko protaujan-čios galios buvimą ir tuo būdu jį išskiria iš gyvulių aplinkos ir perkelia į protaujančių tvarinių plotmę.

Paauglys jaunuolis nebesitenkina pir-mųjų atsakymų tikrumu. Jis dar kartą per-košia savo žinias, jas tikrina ir kritiškai ver-tina, norėdamas atrasti savo žinojimui pir-minį pagrindą ir savo buvimui prasmingą atsakymą. Jeigu vaikišką smalsumą galėjo motina patenkinti paprastu teigiamu nuro-dymu, pasakišku elementu, tai kritiškojo amžiaus jaunuolio nepatenkins daiktinis nurodymas nei atsitiktinis daiktų ryšingu-mas. Jis pradeda suvokti už daiktų slypin-čią stipresnę jėgą ir savo buvimo gilesnę prasmę.

Protiškai atbundančio vaiko aplinkos supratimo žodynan motina įdėjo ir Dievo, dvasių, šventųjų terminus ir išmokė pirmų-jų religinės praktikos žingsnelių. Tačiau šie religiniai elementai vaiko supratime dar buvo labai daiktiški — medžiaginio pobū-džio. Jam angelas tereiškę baltu apsiaustu apsilukusį jaunuolį, Dievas — pražilusį se-

nelį. Vaiko supratimu, sielos turi gyvenusio žmogaus medžiaginį pavidalą, o Dievas — aukščiausiai sėdįs ir ilgiausiai gyvenąs sene-lis. Jo religinis pasaulis yra visiškai toje pačioje plotmėje kaip ir medžiaginis. Skir-tumas yra tik tas, kad dvasinio pasaulio esybės yra išsirikiavusios aukštesnėse pako-pose, o medžiaginiai daiktai žemesnėse. Ta-čiau jie visi yra tos pačios medžiaginės erd-vės dalyviniai elementai. Panašiai religinį ir dvasinį pasaulį supranta ir labai primity-vūs žmonės.

Kritiškam jaunuoliui iš motinos pavel-dėto žinyno nepakanka tiek aplinkos ryšin-gumo nusakyme, tiek religinės bei dvasinės sielos atskleidime. Jis trokšta žinoti dau-giau ir suvokti giliau. Iš tėvų paveldėtas žinių kraitis yra nepakankamas. Prie to kraičio jaunuolis turi pridėti šiek tiek iš savo prakaitu uždirbto turto. Jis turi rasti atsakymą į būties kilmę ir prasmę.

PRASMUO IR ĮPRASMINTASIS

Atskleidimas aplinkos daiktų ryšingu-mo ir priežastingumo žavi kiekvieną žmo-gų, bet ypač jaunuolį. Čia atsiveria įvairiau-sių kombinacijų ir junginių galimybės. Jau-nuolis pasijunta, kad jis gali daug ką atras-ti ir išrasti: jis gali iš dalių sudaryti lėktu-vą, jis gali per mikroskopą pamatyti iki šiol nematytą bakterijų pasaulį, jis gali che-minio proceso būdu išgauti naujus medžia-gų pavidalus. Jam vaidenasi ne tikrai išra-dėjų ir garsių žmonių genijai, bet taip pat ir kalbėtojų, menininkų, artistų, poetų lau-rai. Galimybių prieš ateities akis yra dau-gybė. Pasirinkimas plačiausias. Kai kurie neriasi į pasirinktą sritį iki aukščiausio sa-vo genijaus išvystymo.

Tačiau savojo genijaus atskleidimas dar nėra viskas. Pasireiškimas ir pasinėrimas būtyje yra tik savosios profesijos teigimas. Subrendęs protas tuo nepasitenkina. Jis no-ri giliau pasinėrti į būtį ir aprėpti plačiau bei suprasti aiškiau. Aplinkos ryšingumo

atskleidimas tėra pojūtinės būties plotmė. O iš kur kilusi būtis? Kas glūdi jos giliausiame pagrinde? Kas ją palaiko? Iš kur atsirado tas dėsningumas, kuris leidžiasi suvedamas į pastovius gamtos dėsnius, matematikos formules ir idealią matematinę sritį? Kaip gali būti nepastovūs reiškiniai matuojami pastoviomis formulėmis? Kaip gali nuolatos besikeičianti gamta slėpti savyje nesikeičiančius dėsnius? Ir noromis nenoromis tenka atskirti gamtą nuo jos pradinio pagrindo, idealios Būtybės, kuri viską palaiko, tvarko ir viskam leidžia vystytis. Būties klausimas vargino, vargina ir vargins ne tiktai subrendusių jaunuolių, bet ir visų laikų išminčių galvas. Didžiųjų mokslininkų sprendimu, turi būti visatos pagrindas, pastovi, nesikeičianti, amžina Būtis, kurios palaikymu vyksta neapsakomai sudėtingas pasaulio procesas. O mes stebime atskirus to proceso reiškinius, juos dėstome, lyginame, grupuojame, sprendžiame ir sudarinėjame formules.

Kaip būties kilmės, taip lygiai ir jos prasmės problema neduoda protaujančiam žmogui ramybės. Pastebime, kad daiktai savo reiškiniais neišsemia savęs. Uolos suaižėdamos tampa moliu, o molis yra medžiaga augmenijai. Augmenija yra medžiaga gyvūnijai, o gyvūnijos primityviškesni laipsniai tarnauja aukštesniesiems. Visi žemesnieji būties sluoksniai: oras, vanduo, žemė su visais savo elementais siūlosi proringajam žmogui kaip priemonė, kad jis, savo protu ir rankomis naudodamas tas priemones, sukurtų civilizaciją savajai būklei pagerinti. Tuo būdu kiekvienas daiktas, būdamas priemonė, nėra pats sau, bet yra skirtas kitam patarnauti. Taigi visi daiktai nėra patys sau, bet yra tik ženklai, reiškinieji pakopą prie aukštesnio tikslo. Jie yra prasmens, nurodantys tik aukštesnę savo buvimo prasmę aukštesnei būties pakopai. Visi drauge paimti, jie yra prasmens, turintieji savo buvimo prasmę žmoguje. Žmogaus rankos ir protas, juos naudodami ir kurdami aukštesnę civilizacijos laipsnį, suteikia jų buvimui aukštesnę prasmę. Gamta yra dalyvinis elementas kurti aukštesnį

civilizacijos laipsnį. Ji pati nėra civilizacija, bet tiktai dalyvauja pakeliui į civilizaciją. Žmogus kurdamas suteikia jai prasmę.

Bet kokia yra žmogaus prasmė? Ar jis yra pats sau tikslas ir suteikia pats sau prasmę, ar jis yra taip pat tik pakeliui prie aukštesnės būties? Ar jis pats save atbaigia, ar tik yra dalyvis aukštesnės Būties atžvilgiu? Kai kurie būties laipsniavimą galutinai užbaigia žmogumi. Anot jų, žmogus pats sau yra prasmuo ir prasmė. Kiek jis yra tik dalyvis, jis yra priemonė siekti pats sau aukštesnės prasmės ir, kiek jis yra prasmė, jis yra galutinis atsakymas pats sau. Jis yra galutinis tikslas pats sau. Tokį savo būties prasmės atsakymą davė ne tiktai materialistai bei pozityvistai, bet ir šių dienų ateistinis humanizmas arba ateistinis egzistencializmas.

Tačiau skirtingą būties prasmės atsakymą davė ne tiktai krikščioniškasis pasaulis, bet apskritai visi teistinės pasaulėžiūros reiškéjai. Jiems žmogus nėra atbaigtoji būtis savyje, bet reikalingas iš šalies pagalbos, kuri išprašoma per religiją. Jiems žmogus yra ne tikslas pats sau, bet tiktai pakeliui prie aukštesnio tikslo — Dievo. Teistinės pasaulėžiūros reiškéjams žmogus yra tik prasmuo, nurodąs aukščiausiąją būties prasmę — Dievą. Jiems žmogus tėra dalyvis Dievo planų realizavimo darbe. Aukščiausia žmogaus būties prasmė yra ne žmogus žmogui, bet žmogus Dievui. Aukščiausias žmogaus tikslas yra ne pasilikti žemėje, bet per žemę pasiekti Dievą ir pasilikti jame. Visokios rūšies būtis tarnauja žmogui, kad žmogus galėtų pasiekti Dievą. Visi daiktai, padėdami žmogui pasiekti Dievą, tampa dalyviais išganymo kelyje. Tik žmogaus dalyvavimas tame kelyje yra pats stipriausias ir tuo būdu aukščiausias būties sąrangoje, siekiant paties būties šaltinio — Dievo.

NUBEDIEVEJIMO PSICHOLOGIJA

Atbundant protui, vaiko žinios apie Dievą ir aplamai apie dvasinį pasaulį yra per daug materialinės. Jam dvasinis pasaulis reiškia medžiaginio pasaulio aukštesnią-

ją sferą. Pirmieji žmogaus vaizdai apie Dievą ir šventuosius yra neišryškinti ir sukibę jo atmintyje su medžiaginiais įvaizdžiais. Jeigu jaunuolis, kritiškame amžiuje perkainodamas turėtas vertybes, negauna žodžiu arba raštu gilesnio religinių žinių praplėtimo ir atskyrimo nuo medžiaginių įvaizdžių, tai jo religija, kaip neatitinkanti proto kriterijaus, sunyksta, ir medžiaginio Dievo samprata pavirsta į vaikiškų pasakų iliuzijas. Pranykus pastarosioms, pranyksta ir Dievo samprata, nusinešdama su savimi visą religinį gyvenimą į užmiršties dausas. Tai yra vienas iš daugelio faktorių, kodėl kritiškojo amžiaus jaunuoliai kartais nustoja tikėti Dievą ir pereina į ateistinę pasaulėžiūrą.

Kritiškame amžiuje jaunuolis pasigenda gilesnių būties pagrindų ir idealaus priežastingumo žinojimo. Jeigu tuo laiku jaunuolis semia žinias iš teistinės pasaulėžiūros šaltinių, tai jo pasaulėžiūra susiformuoja teistine kryptimi. Ir priešingai, jeigu jis maitinamas ateistinės krypties lektūra ir mokymu, tai ši kryptis nusveria ir jo pasaulėžiūrą. Kartais dar iškyla vaikystės laikų prisimintieji religiniai elementai, tačiau, kaip silpnesnieji, turi užleisti vietą svaresniems argumentams. Tai yra antrasis psichologinis faktorius, nuvedęs daugelį jaunuolių ateizmo keliais, nors ir ne šimtu procentų tikras. Jeigu minimuoju laikotarpiu jaunuolio psichika yra maitinama įvairia literatūra, kartais teistine, kartais ateistine, tai jo apsisprendimas kartais svyra į dešinę, kartais į kairę. Galutinis nusistovėjimas yra apsprendžiamas dar kitų fiziologinių ir auklėjančių faktorių.

Be išorinių priežasčių labai daug reikšmės turi žmogaus vidurinio pasaulio polinkiai, aistros ir dvasinė struktūra arba paveldėtas charakteris. Subrendusio jaunuolio fiziologiniai reiškiniai, kaip gyvybinis instinktas, alkis, baimė, prabangos pomėgis, šaukiasi būti patenkinami. Tuo tarpu iš teistinės pasaulėžiūros einą religiniai įsipareigojimai pareikalauja savitvardos arba net visiško susilaikymo nuo kai kurių instinktų patenkinimo. Žmogaus psichikoj vyksta

grumtynės. Kartais laimi fiziologinė galia, kartais pasaulėžiūrinė valia. Tos grumtynės vyksta ne vieną kartą, bet labai dažnai ir trunka iki vėlyvo žmogaus amžiaus. Ne kartą žmogui ateina mintis, kad ar ne geriau būtų gyventi pagal fiziologinius polinkius, negu kad pagal pasaulėžiūrinio nusistatymo tvarką. Pasielgęs nedorai, gaudo pateisinamuosius posakius, sensualistinius priežodžius: *carpe diem... tik vieną kartą gyvenime... jaunystė nebegrįžta... gyvenimas turi būti malonus* ir pan. Toks žmogus ieško pateisinimo savo darbams psichologijos vadovėliuose (freudistinis pasiaiškinimas), mokslo knygoje (psichologistų ir pozityvistų doktrinos), draugų patarimuose (su kuo sutapsi, toks ir pats tapsi), kol galutinai apmigdo savo tyros sąžinės balsą ir leidžiasi gyventi donžuano gyvenimą.

Tuo būdu daugumas mūsų ateistinės krypties žmonių atsiranda ne iš protinio įsitikinimo, bet iš donžuaniško ir luksusinio gyvenimo interesų. Tokio žmogaus sąžinė tėra laikinai užmigdyta ir jo įsitikinimas yra trapiai sulipdytas. Netikrumo grėsmė lydi visus jo žingsnius. Truputį sukrėsk jo gyvenimą, ir jis atsidurs abejonių jūroje. Dėl to taip dažnai nelaimės, ligos ir mirties šmėkla išmuša ateistą iš pusiausvyros ir perveda į tikinčiųjų pusę. Kas užsiima pastoracijos darbu, tas dažnai mato priešmirtinius atsivertimus. Tikrąja ir griežtąja prasme ateistinio įsitikinimo, atrodo, visiškai nėra.

Šalia visų minėtų faktorių, kurie suformuoja ateisto psichiką, yra vienas labai svarbus priešingas faktorius — tai religinė intuicija arba teistinė nuojauta. Ji nėra nei iš knygų išskaityta, nei iš žmonių pasakojimų girdėta. Ji nėra nė protinio svarstymo rezultatas. Ji glūdi žmogaus sąmonėje. Langas, pro kurį pasireiškia jos veikimas, yra žmogaus sąžinė. Ji nepriklauso nei nuo žmogaus valios ar noro, nei nuo jo psichinės konstrukcijos, nei nuo apsiskaitymo bei mokslinio išsilavinimo, nei nuo kitų išorinių faktorių. Ji yra savarankiška, griežta, nepermalduojama, einanti šalia proto, valios ir psichikos ir nuolat primenanti aukščiausios Būtybės buvimą, jos įstatyminę va-

Kryžių kalnas Lietuvoje, netoli Šiaulių.

lią ir žmogaus veiksmų pagal tuos įstatymus derinimo pareigą. Jos sprendimas labai trumpas: gerai — negerai; gerai pasielgei — blogai pasielgei. Dėl religinės intuicijos, nepriklausančios nuo mūsų valios, visais laikais ir visi sąmoningi žmonės jaučia antgamtinės Būtybės esimą. Dėl to teigiama, kad nėra tautos be religijos. Dar daugiau — nėra sąmoningai įsitikinusio ateisto. Visi ateistinės pasaulėžiūros sekėjai bei reiškiniai yra persekiojami nepermalduojamos aukščiausios Būtybės nuojautos, ir dėl to jie niekad nėra tikri, kad nėra Dievo. Visas jų ateistinis mokslas yra paremtas netikrumu. Jie vienaip sako, o kitaip tiki ir jaučia. Jų gyvenimas yra dviveidiškas: žmonėms kalba vienaip, o sau kitaip. Sekėjus neva įtikina moksliniais įrodymais, o save apsprendžia intuityviu tikrumu. Jų asmenybė yra suplyšusi į oficialų ir intymų gyvenimą. Oficialusis gyvenimas yra pagrįstas arba diskursyviu protavimu, arba intereso reikalais. O intymus gyvenimas — Dievybės

nuojauta. Dėl to ir didieji ateistiniai mokytojai tiki Dievą, nes jaučia jo buvimą ir jį slaptai garbina. Toji jų paslaptis dažniausiai būna viešai atskleista tik tai mirties valandą. Jeigu tai nėra šimtaprocentinis reiškinys, tai galima aiškinti taip: kadangi ateistinės pasaulėžiūros žmogus savo gyvenimu yra vienu laiku dvilypėje (teistinėje ir ateistinėje) plotmėje, jis gali išlikti iki mirties ateistinės plotmės užakcentavime, nežiūrint to, kad tuo pačiu metu jis jaučia ir teistinės plotmės buvimą. Susidariusių aplinkybių rutina, draugai, organizacinė drausmė ir aplinka dažnai yra labai nepalankūs intymaus gyvenimo atskleidimui, ir dėl to ateistinio gyvenimo reiškinys yra priverstas nutylėti apie priešingą savo vidurinio gyvenimo įsitikinimą iki paskutinio akių užmerkimo. Tai nereiškia, kad jis buvo netikintis. Reiškia tik tai, kad jo tikėjimas dėl tam tikrų gyvenimo interesų buvo užgniaužtas, paslėptas ir viešai nepareikštas.

IŠ MIRUSIOS SESERS UŽRAŠŲ

KUN. JUOZAS PRUNSKIS

Užpakaliniu bėgiu šokęs sunkvežimis 1985 m. balandžio 1 d. mirtinai suvažinėjo mano seserį Anelę Prunskytę. Tai buvo taurios sielos žmogus. Ji buvo įstojusi į širdiečių vienuolyną, bet, kai bolševikai išvežė tėvus į Sibirą ir tuščiuose namuose paliko tik vienas brolis, ji grįžo į tėviškę padėti vargo vargti.

Atūžiant antrajai bolševikų bangai, ir ji buvo išblokšta iš tėviškės. Gyvendama išėivijoje, nuoširdžiai rūpinosi dvasiniu gyvenimu ir sielos ugdymu. Po jos mirties atradome užrašus, į kuriuos rūpestingai įtraukdavo įvairiomis progomis išgirstas mintis. Daugelis jų įspūdingos, žėri Lietuvos ir Dievo meile. Parinkęs reikšmingesnes, čia jas perteikiu.

* 1946 m. Šv. Sosto delegatas kan. F. Kapočius pasakojo apie šv. Pranciškų Asyžietį. Jam kregždutė buvo sesuo, kiekvienas paukštelis — brolis. Visoje gamtoje jis matė paties dangiškojo Tėvo kūrybą. Jam gyvenimas buvo brolis, o mirtis — sesuo.

* Lietuvą mes vadiname šventa, nes ji aplaistyta mūsų senolių prakaitu. Jos šventovės mūsų ir mūsų motinėlių nuklūpotos.

Prisiminę kritiškojo amžiaus jaunuolio netikėjimo faktorius, galime papildyti: vaikiško tikėjimo atmetimas ir ateistinės pasaulėžiūros sudarymas, skaitant tikėjimui priešingą literatūrą, nereiškia absoliutaus tikėjimo nebuvimo, bet tiktai ateistinės plotmės sudarymą. Jaunuolio psichikon vietoj buvusios teistinės pasaulėžiūros įžengia ateistinė. Kaip teistinė pasaulėžiūra buvo sudaryta iš tėvų ir auklėtojų gautų įvaizdžių ir diskursyvaus galvojimo, taip ir ateistinė pasaulėžiūra — iš autoriteto pasakojimų ir diskursyvaus galvojimo. Pastaroji išstūmė pirmąją ir užėmė jos vietą. Tačiau jos abi yra sudarytos žmogaus psichikoje toje pačioje plotmėje. Jos abi yra sudarytos diskursyvinio būdu (gauti įvaizdžiai, jų pergalvojimas ir išvadų pasidarymas). Jos

* Kun. K. Jurkšėnas 1946 m. pamoksle kalbėjo: "Yra keturios žmonių grupės. Pirmajai grupei priklauso tie, kurie tiki, ir jų darbai sutinka su jų sąžine. Jie laimingi. Antrajai grupei priklauso tie, kurie tiki, bet negyvena pagal tikėjimą. Jie jaučiasi nelaimingi, nes jų darbai neranda pateisinimo sąžinės balse. Jie nelaimingi, bet, turėdami tikėjimo liepsnelę, gali pasiryžti sutvarkyti savo gyvenimą. Trečiajai grupei priklauso tie, kurie netiki ir kurių nedori darbai neduoda jiems sąžinės ramybės, bet jie jos ieško ir gali surasti Dievą bei sklandžiai sutvarkyti savo gyvenimą. Ketvirtajai grupei priklauso tie, kurie netiki ir jaučiasi laimingi. Tai patys nelaimingiausi žmonės, nes jie turi mirusią sąžinę, kurios nebedrumsčia nė jų nedori darbai. Už tokius žmones reikia ypatingai melstis. Mums visiems reikia melstis, prašant ir siekiant dvasinio atsinaujinimo.

* Ar ne daug mums lengviau pakelti gyvenimo naštas, nuoširdžiai tikint, kad Dievas mus mato ir tėviškai užjaučia kiekvieną mūsų skausmą, nelaimę, vargą, negu manyti, kad kenčiame veltui, kad visi gyvenimi-

abi gali būti žmogaus psichikoje pakaitomis. Galima ateistiniu jaunuolio auklėjimu ir mokymu išstumti iš sielos katalikiškąją pasaulėžiūrą ir jos vietoje išauginti ateistinę. Ir priešingai, katalikišku auklėjimu ir mokymu galima užgesinti jaunuolio sieloje ateistinę pasaulėžiūrą ir jos vietoje išauginti teistinę. Auklėjimo kryptių grumtynės už jaunuolio sielą reiškia grumtynės už teistinės ar ateistinės pasaulėžiūros išauginimą toje sieloje. Tačiau šios grumtynės visai neliečia religinės intuicijos plotmės. Dievo nujautimas yra besąlyginis. Jis visados yra, nepaisant psichinės jaunuolio formacijos ir auklėjimo kryptių. Todėl ir teistinei pasaulėžiūrai išblėsus, intucinis Dievo nujautimas dar lieka sielos gelmėse nepajudintas visą gyvenimą.

mo sunkumai paeina nuo likimo ar nuo nežinomų elementų?

* Dažnai iš Dievo meilės atsižadėkime tų malonumų, kurie mums yra leistini. Taip darydami, lengviau apsisaugosime nuo tų, kurie mums yra uždrausti (šv. Benediktas).

* Tas, kuris save užmiršta, tarnaudamas Dievui ir artimui, gali būti tikras, kad Dievas jo neužmirš (šv. Ignacas Loyola).

* Bažnyčia turėtų džiaugtis savo vaikų dvasiniu karžygiškumu. Mūsų laikai per daug brangina išorinius darbus bei žygius. Gerbia geriausius bėgikus, plaukikus ir kt. Pasaulis pasakiškai atlygina savo srityje pasižymėjusiems. Kūnas ir protas gerbiamas. Dvasia nepaisoma. Mažai tekreipiama dėmesio į didelės šeimos tėvo ar motinos tylų darbą ir pasiaukojimą, į mergaitės kuklumą ir skautumą. Tikras karžygiškumas yra dvasinis. Didžiausieji karžygiai yra šventieji. Savęs nusigalėjimas ir Dievo meilė yra ginklai, kuriais jie iškovojo amžiną laimę. Vienuolynuose, ligoninėse, katalikiškos šeimos židiniuose įvyksta didesnės pergalės, negu sporto aikštėse, koncertų salėse ar karo fronte.

* Nors visa tauta susidėtų iš genijų, po 50 ar 100 metų ji nueis niekais, jeigu nebus doros šeimose. Moterystė turi būti pagrįsta dora, auka ir meile. Kas to nenori laikytis, neturi teisės sudaryti moterystės (vysk. V. Brizgys).

* Pagal Dievo planą mes esame pašaukti būti pavyzdžiais ir modeliais tiems, kurie po mūsų ateis į istoriją.

* Mūsų nuopelnus ir pažangą didina ne malonumai ir paguodų gausumas, bet nemalonumų ir sunkenybių pakentimas.

* Pasodink į savo širdies daržą mažą šypseną ir stebėk savo džiaugsmo augimą. Po trumpo laiko visi tavo rūpesčiai bei nerimai pranyks, ir tu būsi laimingas.

* Kataliko džiaugsmas yra Dievo dovana, išplaukianti iš grynos sąžinės (šv. Pilypas Neri).

* Vargina blogos mintys? Su pagunda yra taip, kaip su saldiniu, jeigu jį paimtum į burną. Jaustum, kad saldu, bei jeigu žinai, kad saldinyje yra nuodų, tai jo ne-

Visuomenė ir šeima

Simas Sužiedėlis

Fridrichas Wilhelmas Foersteris, vokiečių pedagogas, dabar jau senukas, gyvenęs Niujorke, yra parašęs veikalą, verstą ir į lietuvių kalbą: "Amžinoji šviesa ir žmonių tamsybė". Tame savo veikalė, rašytame dar prieš antrąjį Didįjį karą, rodo žmonių ydas ir išivyravusias klaidingas pažiūras šeimoje, tautoje, visuomenėje ir valstybėje; žodžiu — žmonių klydinėjimą tamsoje. Visa suimdama draugėn, Fr. W. Foersteris rašo:

"Šiuo metu, kai atskiras žmogus yra įpainiotas į dideles bei mažas pasaulio organizacijas ir bendruomenes, kad tvarkos, sutarimo, drausmės ir ištikimybės vardan tarnautų visų karui su visais ir moraliniam chaosui, jisai yra aukščiausio angelų choro šaukiamas vaduotis iš to sąmyšio ir leistas visų daiktų Kūrėjui perkurti į naują žmo-

nuryji, o išspjau. Tada jis tau nepakenks.

* Ėjau išpažinties. Kai pasakiau apie pagundas, kunigas patarė, joms pradėjus mane varginti, sukalbėti Sveika, Marija ir pasakyti, kad jų nenori, su jomis nesutinki. Nors jos vargintų ir ilgiau prieš tavo valią, tu nenusidėsi.

* Mintys iš kalinamų kunigų pasisakymų Lietuvoje. Jie kalbėjo: "Galima iš baimės sudrebėti, bet negalima iš baimės tylėti. Jei tikintieji nesilaikytų Katalikų Bažnyčios tikėjimo, o klausytų komunistų diktavimų, tai istorija mus pasmerktų, kaip religijos išdavėjus".

gu, pripildytą Šventosios Dvasios, be kurios negali egzistuoti nei šeima, nei valstybė, nei tautų bendruomenė”.

Iš tų Fr. W. Foersterio žodžių, o taip pat iš dabarties stebėjimo ir patyrimo, yra aišku, kad mūsų laikų žmogus yra per daug įtrauktas ir pats išitraukęs į drumstų kolektyvinį gyvenimą — nuėjęs per toli viena savo prigimties kraštine — socialine. Tuo tarpu žmogus yra ne tiktai visuomeninė arba socialinė būtybė, bet ir individualinė, savaranki, skirta savam gyvenimui. Bet ir šia linkme žmogus gali nueiti iki kraštutinybės. Nelengva rasti deramą vidurį, kaip lovą sename graikų pasakojime Prokrusto pastogėje: lova būdavusi pakeleiviams tai per trumpa, tai per ilga — ir tasai pabaisa arba nukirsdavęs galvą, arba ją tempdamas nutraukdavęs. Kiekviena kraštutinybė žmonėms daro žalą, bet jie gyvena tarp prieštaravimų ir tarp jų blaškosi.

Individualinis kraštutinumasis visuomenėje kuria ir palaiko vadinamąją kapitalistinę santvarką, kuri daugiau paiso atskirų asmenų interesų. Toji kraštutinybė iššaukia priešybę — socialistinę santvarką, kuri atskirus asmenis nustelbia. Savo aštriausią viršūnę yra pasiekusi sovietiniame kolchoze. Kaip kokia laikrodžio švytuoklė, žmogus siūbuoja tarp didžiojo žmonijos kolchozo ir savo individualistinės būties.

Vidurį sudaro šeima, kuri yra per siaura visuomenei, bet pakankamai plati asmeniui. Ji neša palaimą, patenkindama ir visuomeninius, ir asmeninius žmogaus prigimties polinkius, bet juos geriausiai patenkina tada, kai žmonės dar leidžiasi perkuriami ir įkvepiami Šventosios Dvasios.

Jeigu žmonėms yra bloga visiškai paskęsti masėje, bet nėra gera ir visiškai užsidaryti savyje, tai pravartu sužinoti, iš kur atsiranda tos dvi kraštutinybės ir kaip jos šeimyniniame gyvenime gali būti aplygintos.

*

Gyvas žmogus veikia visa savo būtybe ir visais savo polinkiais. Šiuo atžvilgiu ne daug kuo išsiskiria iš kitų gyvų būtybių, vadinamų individų. Individas — lotyniškai

individum — reiškia tai, kas nepadalyta, kas sudaro vienybę ir dėl to viskas veikia kartu. Bet žmogus yra “aukštesnės rūšies individas, apdovanotas protinga prigimtimi. . . pasižymjis laisve ir protu” (St. Šalkauskis). Tokį individą vadiname asmeniu. Visi asmenys yra individai, bet ne visi individai yra asmenys, pvz., arklys yra individas, bet nėra asmuo, nes jam trūksta proto ir laisvės. Neprotingų individų laisvę suvaržo gamta, kuri juos laiko savo tvarkoje. Žmogus turi laikytis tvarkos savo protu.

Kol žmogus yra visai arti gamtos, tai ir jisai stipriau reiškiasi kaip individas. Jo individualiniai ir bendruomeniniai polinkiai beveik susilieja. Pavyzdžiui, gyvenant primityviose gamtos sąlygose, gentis savo papročiais žmones taip sumezga, kad jų savarankus ir bendras gyvenimas beveik sutampa. Žmogus nugrimzta kitų individų masėje, nuo jos priklauso ir su ja gyvena. Tai mums liudija istorija, kai žmonės dar gyveno gentimis, iš kurių išaugo tautos, ir tai žinome iš dabarties mažakultūrių tautų gyvenimo. Jų gyvenimas yra palenktas gyvybei išlaikyti ir gamtos nemalonei atsisipirti; yra tykomas kiekviename žingsnyje pavojams, tad žmonės laikosi didesniame būryje, mažai kuo vieni iš kitų išsiskirdami. Išsiskyrimas reikštų greitą mirtį.

Kai bolševikai dabar sąmoningai organizuoja žmonių mases, tai jas pažemina į primityvų gyvenimą: žmonėms terūpi, kaip pavalgyti ir apsirengti. Bolševikai palieka žmonėms tik tiek individualumo, kiek jo palieka neprotingoms būtybėms gamta, nes žmones vergiškai surakina į kolchozinį gyvenimą, it kokią bandą. Tai yra viena iš pavojingiausių ir kraštutiniausių pavojų socialiniame žmonių gyvenime.

Kitu kraštutinumumu žmogus gali nueiti kaip asmuo. Asmenys sudaro jau nebe masę, o visuomenę. Visuomenė yra žmonių visuma, susieta bendrų interesų ir protingu motyvų. Žmogus, kaip individas, yra masės dalelė, o žmogus, kaip asmuo, yra laisvas ir protingas visuomenės narys. Bet būdamas laisvas ir turėdamas stiprų savo asmens pajutimą, gali nesiderinti prie bend-

Įėjimas į Kryžių kalną.

rujų visuomenės interesų, paisyti tiktai sąvęs ir nueiti kraštutinio individualizmo keliu. Tokiu keliu patraukęs, paneigia kitą žmogų, savo brolių, kuriam nusikalsta neteis-ingumu, nes gyvena visuomenėje, naudo-jasi kitų žmonių talkos darbu, o pats iš jo išsijungia; meilės stoka, nes, mylėdamas tiktai save, pamiršta pareigą mylėti ir kitą. Kiekvienoje žmonių bendruomenėje atski-ras asmuo ką nors iš jos gauna ir kuo nors turi atsilyginti. Jisai negali laikytis visiškai vienas net ir kultūringame krašte. Dėl to kiekvienam yra pareiga suderinti savo in-dividualinius ir socialinius polinkius. Tam tikslui pirmiausia tenka atsiremti į šeimą.

*

Šeima įsiterpia tarp asmens ir visuome-nės. Tie asmenys, kurie yra linkę būti per daug individualūs, net socialūs, savy užsi-darę, šeimos yra verčiami išsitempti ir daug kur sąvęs išsižadėti. O tie žmonės, kurie iš

jaunų dienų įpranta per daug bendrauti su kitais, būti drauge ir net skęsti masėje, šeimoje yra verčiami susikaupti, susivaldyti ir grįžti daugiau į save. Abu kraštutiniai po šeimos stogu aplyginami, nes šeima yra tar-tum mažoji visuomenė. Ji prasideda dviejų asmenų susitarimu bendrai gyventi ir dirbti, bet pamažu išauga į šeimyną, kuri maž-daug apima visa, ką ir visuomenė: vyres-niąją ir jaunesniąją kartą, vyrus ir moteris, vadovus ir vadovaujamus. Juo kuri šeima yra gausingesnė, juo bendri jos interesai yra didesni bei įvairesni, o tuo pačiu ir auklėjamoji šeimos reikšmė didesnė. Dides-nėje šeimoje mažiau išauga uždarytų egoistų, o daugiau paslaugių kitiems. Ta paslauga ir meilė prasideda nuo savųjų.

Savųjų meilė šeimos židinį suglaudina tvirtesniu išvidiniu ryšiu, kurio stinga pla-tesnei visuomenei. Šeimos nariai jauja vie-ni į kitus. Jų išsklaidymas, nelaimės ar kon-

fliktai giliau ir skaudžiau išgyvenami, dažnai ligi tragizmo, kuris ne visada apsireiškia regimu būdu. Kuo stipresni susidaro tie išvidiniai šeimos ryšiai, tuo stipresnė būna ir visuomenė, nes jaunoji karta labiau įpranta rūpintis ne tik savimi, bet ir kitais. Iš pakrikusių šeimų tegali išaugti nesocialus gaivalas, visuomenę drumsčiąs savo nukaltimais. Jų šaknys prasideda šeimoje, kuri yra pašaukta būti visuomeninio auklėjimo veiksmu, bet savo uždavinio gali gerai neatlikti.

Gera šeima visuomenei tiesia tvirtus pagrindus, nes ko reikia platesnei visuomenei, tai reikalinga pirmiausia šeimai. Joje neturi stigti pagarbos autoritetui arba tėvams ir vyresniesiems, arba broliams ir seserims, susiklausymo, pasiukojimo, drausmingumo, taikumo, paslaugumo ir kitų visuomeninių dorybių. Tas dorybes ugdyti šeimoje susidaro natūralios sąlygos, nes susieina tėtų ir vaikų tarpusavio meilė ir rūpinimasis vieni kitais. Tiktai tie savi rūpesčiai neturi išaugti į siaurą šeimyninį egoizmą. Tėvai privalo mokyti vaikus, kad yra dalykų ir aukštesnių už šeimos interesus; turi pratinti aukotis kitiems ir organizacijos reikalams; aiškinti visuomeninio gyvenimo neišvengiamumą, visuomeninių dorybių reikalingumą, visuomeninio veikimo svarbą ir kt. Tai nėra kažkas svetima šeimai, nes ji gyvena visuomenėje, ją ja laikosi. Kai visuomenė bus tobulesnė, bus geriau ir pačiai šeimai, o ypač iš jos išėjusiai jaunajai kartai, kuri jau gyvens savo visuomenėje.

*

Dar daugiau šeima gyvena tautoje. "Tautai svarbu, kad josios nariai mokėtų savęs išsižadėti bendrajai gerovei ir kartu šią auką pergyventų, kaip padarytą saviesiems" (A. Maceina). Kadangi šeimoje yra visi savi, ir jiems aukojamasi, tai šis savųjų artumos išgyvenimas natūraliai pereina į tautą, jei tėvai tik pasistengia vaikus atitinkamai nuteikti. Čia padeda gimtoji kalba, tautos tradicijos, papročiai, tautinės šventės, tautos svarbiųjų įvykių prisiminimai, dailiosios literatūros skaitymai, dainos, me-

nas, muzika ir kt. Visa tai turi rasti vieta šeimoje, kad ji rastų savo vietą tautoje — būtų dėl to stipresnė ir susidarytų net tvirtesnį pagrindą religiniam gyvenimui, nes ir religija laikosi tautoje, o tauta religijoje.

*

Tikėjimas yra esminis šeimos ryšys, nes pati šeima turi sakralinę žymę, o tėvas mažam vaikui yra Dievo ypatybių sinonimas. Tėvais vaikas tiki ir jais pasitiki, kaip suaugę Dievu. Kas tikėjimą iš šeimos išjungia, apgaudinėja vaiką jau iš mažų dienų. Vaikas pradeda pažinti pasaulį, tėvų beklaušinėdamas ir jiems tikėdamas, o yra mokomas, kad tokio dalyko kaip tikėjimas iš viso nėra. Kam tada jisai tėvais tiki, jei nėra tikėjimo Dievu?

Vaikų ugdymas religiniam gyvenimui prasideda su jo gimimu ir krikštu. Nuo tos akimirkos negalima vaiko palikti be tikėjimo nė valandėlei. Vadovėlis, kuris moko, kaip to siekti, yra tiek pat svarbus, kaip ir tasai, iš kurio mokomasi vaiką sveiką auginti. Pastarąjį rasime kone kiekvienoje jaunėje šeimoje, tačiau labai dažnai nerasime prie kūdikio lovelės kryžiaus ar kokio religinio paveikslėlio. Kas laukia vaiko ateinant į protą, tikėjimą stumia iš jo proto, nes kol jis gerai supras, turi tikėjimą pasisavinti bekrykštaudamas ir bežaisdamas. Vaikas, labiau negu suaugęs, nori Dievą apčiuopti, kaip daiktą. Dievą jis regi tėvų tikėjime, jų maldoje ir elgsenoje. Tai turi būti šeimoje taip tvirta, kad vaikas nė nesuabejotų, jog galima nesimelsti ir neiti į bažnyčią.

Amerikiečiai ant visų stulpų skelbia, kad "toji šeima kartu gyvena, kuri kartu meldžiasi". Bet ji kartu melsis tik tada, kai darys tai nuo pirmos dienos, kada vaikų dar laukiama; darys tai, prašydama Šventosios Dvasios kurti naują žmogų, kuris neklydinėtų žmonių tamsybėje, o gyventų amžinoje šviesoje, kuris nebūtų nei masės žmogus, nei agoistas, bet žmogus harmoningas, suderinąs savo asmeninius, visuomeninius, tautinius ir religinius siekimus.

Vaikų nesusipratimai su tėvais

Juozas Vaišnys, S.J.

Viena iš pernykščio konkurso temų, skirtų jaunimui, buvo: "Iš kur kyla vaikų nesusipratimai su tėvais?" Čia trumpai pažvelgsime, kokius atsakymus į šį klausimą yra davę konkurso dalyviai.

Teresytė Giedraitytė aprašo trylikmetės Lilės pasikalbėjimą su motina. Lilė nori eiti su drauge į kiną. Ji norėtų eiti į šokius, kur galėtų susipažinti su berniukais, bet mama vis neleidžia, randa visokių priežasčių, bijo ją išleisti su draugėmis ar draugais, kurių ji nepažįsta. Lilė jaučia, kad motina ja nepasitiki, ir dėl to labai pyksta, jaudinasi, verkia. Pagaliau jos susėda ir atvirai pasikalba. Motina supranta, kad tos draugės ar draugai yra geri vaikai, kuriais galima pasitikėti. Ji leidžia Lilei su jais draugauti ir išeiti į kiną ar į šokius. Taip nesusipratimai tarp Lilės ir jos motinos pasibaigia. Abidvi laimingos ir patenkintos.

Undinė Mulokaitė rašo, kad daugiausia nesusipratimų tarp tėvų ir vaikų kyla tada, kai vaikai būna 14-18 metų amžiaus. Šio amžiaus jaunimas nori būti nepriklausomas, nori pats tvarkyti savo gyvenimą, nenori, kad nuolat tėvai sekiotų ir sakytų, ką reikia ir ko nereikia daryti. Bet paprastai tėvai vaikams draudžia daryti tai, kas vaikams patinka, ir liepia daryti tai, kas nepatinka. Tėvams nepatinka dabartinis vaikų apsirangimas, moderni muzika, vaikų draugavimas su tėvams nepageidaujamais jaunuoliais. Tėvai savo paauglius jaunuolius dar vis tebelaiiko "mažyčiais vaikučiais", nori su jais, parėję iš darbo, kartu praleisti va-

karus, o vaikai vis veržiasi kitur iš namų. Tėvai nori, kad vaikai būtų pasididžiavimas ne tik jiems patiems, bet ir kaimynams. Tad jiems labai nepatinka, kad vaikai nėra tokie, kokie buvo jie patys jaunystėje. Bet juk laikai keičiasi. Vaikams atrodo, kad jų tėvai yra senoviški, atsilikę nuo gyvenimo, nesupranta dabartinių papročių. Motinai nepatinka, kad dukrelė per daug rūpinasi savo svoriu; tėvas nepatenkintas, kad sūnus vis kvaršina jam galvą, prašydamas nupirkti automobilį.

Tai ir yra svarbiausios priežastys, dėl ko vaikai nesutaria su tėvais. Barniai dažnai kyla ir dėl liuanistinės mokyklos. Tėvai būtinai nori, kad vaikas ją lankytų, geriau išmoktų lietuvių kalbą, susipažintų su Lietuvos istorija ir literatūra, o vaikams atrodo, kad tai tik bereikalingas laiko gaišinimas. Kai vaikai paauga, patys įsitikina, kad tėvai gerai darė, juos veždami į liuanistinę mokyklą. Tada paprastai pranyksta ir kitos problemos bei nesantaikos.

Lidija Tampauskaitė išskaičiuoja daug įvairių dalykų, kur skiriasi tėvų ir vaikų nuomonės ir sukelia nesusipratimus bei ginčus. Vaikai nuo 12 iki 16 metų dažnai susipyksta su tėvais dėl tokių klausimų: keltiną valandą reikia grįžti namo, kada eit miegoti, kokius filmus galima žiūrėti, kaip ilgai galima kalbėti telefonu, kaip ilgai žiūrėti televizijos, kur galima ir kur negalima eiti su draugais, kada turi kambarį valyti, kada atlikti namų darbą, kada pašerti šuniuką. Jaunimas nuo 16 iki 20 metų dažniausiai su tėvais nesutinka dėl tokių klausimų: kokį automobilį pirkti, kur ir kada išsikraustyti iš namų, į kokį universitetą stoti, kokį darbą gauti.

Šie klausimai tėvams atrodo vienaip, o vaikams visai kitaip. Dėl to ir ginčijamasi, pykstama. Tokių problemų buvo ir bus, bet paprastai jas išsprendžia laikas.

Vilija Žemaitaitytė prisimena ketvirtąjį Dievo įsakymą, kad reikia gerbti savo tėvą ir motiną, bet tai nereiškia, kad vaikai ir tėvai turi visuomet turėti tą pačią nuomonę. Visi žmonės yra skirtingi. Iš čia ir kyla tarp jų nesutarimai.

Ji pamini tas pačias priežastis, dėl ko tėvų ir vaikų nuomonės nesutinka: apsirengimas, šukuosena, muzika. Vaikams patinka moderni muzika, o tėvams — klasikinė. Daug nesantaikų įvyksta ir dėl to, kad tėvai per daug reikalauja iš savo vaikų, sakykime, jiems taiko per daug aukštus standartus, pvz., jie nori, kad vaikai mokykloje gautų tik penketukus, bet juk ne visi yra vienodai gabūs, ne visiems tai įmanoma.

Daug problemų savaime išsispirstų, jei gu tėvai daugiau su vaikais bendrautų, daugiau kalbėtųsi. Dažnai to labai pasigendama: tėvai vėlai grįžta iš darbo, ruošia vakarienę, atlieka kitus būtinus darbus, tai su vaikais pabendrauti nelieta laiko. Tada vaikai pasitraukia į savo "pasaulį", pradeda tik apie save galvoti. Tėvai, žinoma, tai pastebi ir dėl to yra labai nepatenkinti. Tai čia vėl yra visokių nesusipratimų priežastis.

Skirtingų kartų žmonės, aišku, turės ir skirtingas nuomones bei skirtingus įpročius. Iš to, žinoma, visuomet kils nesusipratimų, bet geriausias vaistas čia bus kantrybė. Tad Vilija, baigdama savo rašinį, ir linki visiems kantrybės!

Laima Žemaitaitytė taip pat pabrėžia, kad svarbiausia nesusipratimų priežastis yra ta, kad tėvai su vaikais nepakankamai bendrauja ir kalbasi. Taip pat ir ji mano, kad tėvai neturėtų per ilgai savo vaikų laikyti "mažiukais vaikeliais". Ji baigia, duodama tėvams tokį patarimą: "Jeigu jūs, tėveliai, mus vis laikysite 'mažais vaikeliais', tai pasistengsime jums įrodyti, kad mes jau nesame maži vaikeliai!"

Vylius Leškys mano, kad tėvai iš vaikų per daug reikalauja, per daug dėmesio kreipia į smulkmenas ir išorinius dalykus. Kartais su kitais draudžia draugauti tik dėl to, kad jie yra negražiai apsirėnę arba negražiai atrodo, nors viduje gal jie yra labai geri, kilnūs, draugiški. Tėvai nori, kad vaikai būtų tokie, kaip jie. Skirtumų buvo ir bus, bet vaikai ir tėvai turi stengtis vieni kitus suprasti.

Paulius Mošinskis nurodo tris nesusipratimų priežastis: skirtingos idėjos, perdėta tėvų meilė vaikams ir iširusios šeimos.

Tėvai mano, kad jie visuomet yra teisingi, o vaikams atrodo, kad tėvai jų nesupranta ir kartais neteisingai su jais pasielgia.

Kai būna šeimoje per mažai meilės, tai negerai, bet ir per didelė meilė gali būti nesantaikų priežastis. Iš per didelės meilės tėvai laiko vaiką namie, niekur neleidžia, bijodami, kad jam gali kas nors blogo atsitikti. Toks vaikas visuomet bus nepatenkintas ir už tą perdėtą tėvų meilę gal atsilgins neapykanta.

Jeigu šeima suirusi, tai sunku tikėtis, kad joje būtų santauka. Vaikui svetimas tėvas ar svetima motina niekad nebus savi ir artimi.

Erikas Petraitis sako, kad vaikams labai nepatinka, kad jie negali sugyventi ir susitarti su tėvais, bet tiems nesutarimams yra daug priežasčių. Jis čia išskaičiuoja tas priežastis, apie kurias jau buvo kalbėta ir kituose rašiniuose. Vaikams nepatinka, kai tėvai vis sako: "Kai aš buvau mažas, kitaip elgiausi". Svarbiausia nesutarimų priežastis yra kartų atotrūkis (generation gap), bet to negalima išvengti. Rašinį jis baigia žodžiais: "Kai aš būsiu tėvas, bandysiu atsiminti šį savo rašinį ir stengsiuos išvengti tų nesusipratimų".

Tolandas Petraitis mano, kad ir jų tėvai turėjo nesusipratimų su savo tėvais, bet dabar tų nesusipratimų gal yra dar daugiau, nes tėvai gyveno visiškai skirtingoje aplinkoje nuo tos, kurioje mes gyvename. Jie pripratę prie kitokio gyvenimo būdo, kitokio apsirėngimo, kitokių papročių. Tad ir papročių, ir nuomonių skirtumai yra visai normalus dalykas. Reikia tai suprasti ir dėl to nesijaudinti.

Jonas Vizgirda paminėjo taip pat beveik tas pačias nesusipratimų priežastis. Visais laikais vaikai buvo skirtingi nuo tėvų ir visuomet taip bus. Savo rašinį jis baigia maždaug tokiais žodžiais: "Kai mes būsime tėvai, tai į savo tėvus labiausiai būsime panašūs tuo, kad per daug rūpinsimės savo vaikais ir norėsime, kad jie būtų tokie, kaip mes".

Kalba

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

JUOZO VAIŠNIO KNYGA "PRAKTINĖ LIETUVIŲ KALBOS VARTOSENĄ"

(Kalba, pasakyta šios knygos sutiktuvėse 1986-01.17 Jaunimo centre, Čikagoje)

Bronius Vaškelis

Reikia tik pasidžiaugti, kad išeivijoje prigijo graži tradicija suruošti naujai knygai vakaronę. Tik, kaip ir visiems naujiems dalykams, kol kas neturime vieno, aiškaus, nekvestionuojamo šiai tradicijai vardo. Spaudoje pasirodė keli pavadinimai: "knygos sutiktuvės", "knygos sutikimas", "knygos pristatymas", "supažindinimas visuomenės su knyga". Pagal Vaišni, posakiai "knygos pristatymas" ir "knygą pristatyti" nevertotini. Koks paradoksas! Kalbant apie autorių, galima vartoti posakius: "autorių sutikti", "autorių pristatyti", "su autoriumi susipažinti", o kada kalbama apie knygą, atrodo, tėra tik vienas veiksmožodis — "supažindinti", t.y. supažindinti visuomenę su knyga. Žinome, kad kalbininkams priimtinas posakis "knygos sutiktuvės", bet ar vartotinas šiuo atveju veiksmožodis "sutikti"? Abejotina. Paimkime tokį pavyzdį: "penktadienį Jaunimo centre čikagiečiai sutiko kun. J. Vaišnio knygą"!

Kuo blogas žodis "pristatyti"? Šiaip jis labai padorus, ir autorius knygoje sumini net devynis atvejus, kur jį galima vartoti. Tik kalbant apie knygą, esą jis netinkamas, nes "tokia vartosena lietuvių kalbai nėra būdinga" (p. 175). Kas būdinga ir kas ne-

būdinga lietuvių kalbai? Ar vienu metu, kalbininkų nuomone, koks nors žodis netinkamas po kurio laiko gali tapti tinkamu ir būdingu lietuvių kalbai? Tai priklauso nuo kalbininkų sprendimo. Kalbotyros istorijoje buvo atsitikimų, kada kalbininkai turėjo nusileisti visuomenės plačiai vartojamiems "nebūdingiems" lietuvių kalbai žodžiams ir posakiams. Net Vaišnys sumini, kad "gal kada nors kalbininkai ir nusileis 'liaudžiai', priimdami analogiją" (p. 175): jeigu galima "pristatyti asmenį", tai gal turėtų būti galima "pristatyti knygą".

Dažnai kalbinės problemos, kaip kad ir šis minėtas pavyzdys rodo, yra sudėtingos ir net kartais neįmanoma jų išspręsti, pasiremiant analogija bei logika. Bet šiam vargvi yra kalbininkai. Nors kartais ima didelę pagunda su jais pasiginčyti, bet, mūsų džiaugsmui, tik kalbininkų rūpesčiu lietuvių kalbą gryninti ir tobulinti ji apsaugoma nuo svetimybų šiukšlių, kalbos susinimo ir pan.

Vartydamas kun. J. Vaišnio knygą, pradėdi ryškiau suvokti tą lietuvių kalbos norminimo, turtinimo, gryninimo kelią, kurį ji praėjo per paskutinį šimtmetį. Tas kelias yra be galo: svetimtaučių pranašavimai apie lietuvių kalbos išnykimą, lietuvių kalbos didvyriška kova su slavybėmis XIX a. pabaigoje, kalbos sužydėjimas nepriklausomybės metais. Dabar išeivijoje lietuvių kalbą engia, dusina svetimybų piktžolės, o tėvyneje, toje mažytėje slavų jūros apsuptoje saloje, mūsų kalba turi atlaikyti kasdieninę rusų kalbos bangų mūšą.

Žinoma, lietuvių kalbos padėties išeivijoje lyginimas su jos padėtimi dabar Lietuvoje būtų netikslus. Tenai yra Lietuvių kalbos komisija, kurios nutarimai visiems kalbos vartotojams privalomi. Tai nereiškia, kad Lietuvoje nėra spręstinių kalbos problemų, arba, kad visi tos komisijos sprendimai patenkina visus kalbininkus, arba, kad sprendimai yra galutiniai. Tačiau svarbiausia, kad yra rašybos ir skyrybos vienodumas. Išeivijoje lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos klausimuose, kaip ir gyvenime, vyrauja demokratinis principas: rašai taip, kaip nori. Beveik kiekvienas laikraštis turi

Kryžių kalno dalis.

savo rašybą. Nėra institucijos, kurios nutarimai būtų visiems privalomi. Paimkime pavyzdžiu kun. J. Vaišnio kalbos norminimo ir rašybos vienodinimo pastangas. 1982 m. jis parašė rašybos ir skyrybos vadovėlį "Dabartinė lietuvių kalbos rašyba". Vadovėlį peržiūrėjo Lituanistikos instituto kalbos skyrius, kurio vedėju yra Antanas Klimas, o nariais — išeivijos kalbininkai, kaip Petras Jonikas, Janina Reklaitienė ir kt. Skyriui rekomenduojant, Lituanistikos instituto suvažiavime Vaišnio vadovėlis buvo priimtas, kaip patikimiausias šaltinis lietuvių kalbos vartosenai ir rekomenduojamas mūsų išeivijos mokykloms, laikraščiams, žurnalams. JAV LB Kultūros taryba šį leidinėlį išleido ir Lituanistikos instituto vardu prašė šios rašybos laikytis. Ar visi išeiviai į tą prašymą atkreipė deramą dėmesį? Toli gražu, ne. Tai matome iš mūsų laikraščių, žurnalų, knygų ir net pačių kai kurių Lituanistikos instituto narių leidinių.

Išeivijos lietuvių kalbos rašybos padėtis daug kuo primena buvusią padėtį XIX a. paskutiniame dešimtmetyje. Lietuvių rašyba tada buvo labai marga. Vieni sekė Augusto Šleicherio siūlomą rašymą, kiti Fridricho Kuršaičio, tretį patys kūrė kalbos rašybos teorijas bei sistemas. Anot V. Kudirkos, tada egzistavo "quod capita, tot sensus", t.y. kas galva, tai nuomonė. Pradėjus leisti "Varpą", Kudirka suprato, kad laikraštis turi turėti rašybos taisykles, ir 1890 metais jis parengė, pasiremdamas daugiausia F. Kuršaičio gramatika, vadinamus "Statrašos ramsčius", t.y. 17-kos paragrafų rašybos taisyklių rinkinį. "Varpo" ir "Ūkininko" laikraščių redaktoriai tuos "Statrašos ramsčius" išsiuntinėjo savo bendradarbiams ir reikalavo, kad jie laikytųsi tų taisyklių. Ne visi iš karto pakluso, nes nei V. Kudirka, nei "Varpas" neturėjo visuomenėje visuotinio autoriteto. Pasirodydavo ir kitų asmenų paruoštų rašybos taisyklių. Pvz.,

1899 m. J. Basanavičius išleido naują rašybos projektą, bet, J. Jablonskiui jį stipriai sukritikavus, Basanavičiaus projektas nesulaukė visuomenės platesnio pritarimo. Nežiūrint rašančiųjų skeptiškumo bei nenoro priimti Kudirkos "Statrašos ramsčiuose" siūlomų taisyklių, bent "Varpo" rašyba ėmė palengva vienodėti ir stabilizuotis. Nemažos reikšmės turėjo J. Jablonskio "Varpe" išspausdinti gerai motyvuoti, su konkrečiais pavyzdžiais rašybą nagrinėjantys straipsniai. To negalima pasakyti apie kitus to meto lietuvių laikraščius, kurių redaktoriai ir bendradarbiai mažai rūpinosi rašybos vienodiniu. Nesant būdų priversti redaktorius ir autorius paklusti vienos rašybos sistemai, terminų, leksikos ir sintaksės gryninimas vyko labai lėtai. Atgavus nepriklausomybę, atrodė, kad galų gale rašyba bus suvienodinta, nes be to neįmanoma sėkmingai dirbti darbą mokyklose, knygų bei periodikos leidime ir pan. Kalbos norminimo darbui reguliuoti buvo autoritetinga įstaiga — Švietimo ministerija, kuriai tik reikėjo prisilaikyti tvirtų ir išmintingų pozicijų. 1919 m. ministerija patvirtino rašybą, kurią rėmė ir kurios laikėsi J. Jablonskis. K. Būga laikėsi savo ankstyvesnės, prieškarinės rašybos ir turėjo nemažą pritarėjų. Tokiu būdu egzistavo dvi rašybos: jablonskinė ir būginė. 1923 m. buvo sudaryta speciali rašybos komisija, bet ji nieko konkretaus nepasiekė ir iširo. Vėliau buvo sudaryta kita komisija, kuriai vadovavo Pranas Skardžius. Po ilgų 42 posėdžių 1933 m. ši komisija išspausdino rašybos projektą, kurį pradžioje Švietimo ministerija rėmė, o vėliau, kilus nepasitenkinimui siūlomomis kalbos reformomis, atmetė. Lietuvos mokyklose toliau buvo laikomasi jablonskinės rašybos net iki 1976 metų.

Pokariu susidarė paradoksali situacija: sovietinė valdžia Lietuvoje laikėsi nepriklausomybės metais įvestos rašybos ir skyrybos, o išeivijoje buvo bandoma kurti naują rašybą. Pr. Skardžius, talkininkaujant St. Barzdukui ir J. M. Laurinaičiui, išleido "Lietuvių kalbos vadovą" (1950), pasiūlydamas rašybos reformas. Taip išeivijoje iš-

vyravo dvi rašybos, pasakyčiau, jablonskinė ir skardžiuvinė. Taip pat reikia paminėti, kad kai kurie mūsų laikraščiai perėmė šį bei tą iš ankstyvosios išeivių kartos rašybos, kaip pvz., vietovių pavadinimų rašymą: Illinois, Chicago rašo angliškai. Kai kurie laikraščiai net iki šios dienos mūsų išeivijos sostinę "chicagoja".

1976 m. įvedus rašybos reformas Lietuvoje, rašybos padėtis išeivijoje dar daugiau susikomplicavo. Dalis išeivijos (ir mūsų išeivijos kalbininkai) naują rašybą priėmė, o kita dalis ją atmetė, ar tiksliau, ignoravo. Išeivijos kalbininkams rašybos pakeitimai neatrodė nei radikalūs, nei nelogiški, o dauguma jų pirmiau jau mūsų kalbininkų, tarp jų Pr. Skardžiaus, buvo siūlyti įvesti. Kun. J. Vaišnys knygoje "Dabartinė lietuvių kalbos rašyba" (1982) išeiviją supažindino su svarbiausiomis rašybos ir skyrybos reformomis ir pasiūlė mažus pakeitimus, kaip pvz., atmesti Dievo ir krikščioniškų švenčių vardų siūlomą rašymą mažąja raide, nes tai Lietuvoje yra grynai politinis klausimas.

Dabar išeivijoje turime tris, jei ne daugiau, rašybas. Nebūtų tikslu kaltinti laikraščių ir žurnalų bendradarbius, kad jie nesilaiko Vaišnio siūlomos rašybos, nes kaip jie taisyklingai berašytų, vis vien redaktoriai jų raštus ištaisys pagal jiems priimtina rašybos sistemą.

Pažiūrėkime į rašybos problemą šiek tiek iš kito taško. Kodėl išeivijoje siekti vienos rašybos? Ar iš tikrųjų Vaišnio knygoje siūlymai yra nelogiški, radikalūs ir todėl nepriimtini? Kas išeivijoje darytina rašybos ir skyrybos srityje?

Normaliai valstybėje yra viena oficiali rašyba, ir visi turi jos laikytis. Tačiau išeivija yra visai atskiras visuomeninio gyvenimo reiškinys. Išeivija pasižymi kuriozais, neišskiriant ir rašybos klausimų. Pvz., daugelis rusų emigrantų ilgai laikėsi caro laikais egzistavusios rašybos, nors visame pasaulyje rusiškuose leidiniuose buvo vartojama reformuota rašyba. Kapsukas ir Angarietis, gyvendami Maskvoje, įvedė suprastintą lietuvių kalbos rašybą, nes rašyba nepriklausomoje Lietuvoje jiems buvo nepri-

imtina! Tačiau, okupavus Lietuvą, ši rašyba nebuvo įvesta.

Nesant vienodos rašybos, yra sunkiau jaunimui išmokti lietuvių kalbą. Tas taip pat apsunkina darbą mokyklose. Pvz., Lituanistikos katedroje aspirantų rašyba labai įvairuoja, nes jie buvo mokomi skirtingų rašybos taisyklių šeštadieninėse mokyklose, Pedagoginiame institute arba Lietuvoje. Vienas kitas aspirantas nelankė lietuviškos mokyklos, o mokėsi kalbos iš tėvų ir iš mūsų periodikos. Būk gudrus ir surask tinkamą sprendimą šioje bibliinių laikų Babelio bokštą primenančioje rašybos susimaišymo situacijoje!

Spaudoje ir privačiuose pokalbiuose nuskundžiama, kad išėivijoje lietuvių kalba menkėja ir, anot T. Klygos ("Dirva", 1985. XI.7), gyvena nuosmukį: "Viešų renginių, koncertų, švenčių, sukakčių, parodų programose — kaip knibžda kalbos klaidos ir kitokie darymai, gėda skaityti! Ir žurnalų bei knygų kalbos kokybė eina prastyn. O draugijų, sambūrių sueigose ir raštuose — nejauki kalbos mišrainė". Jeigu ignoruojama kalbininkų nuomonė ir rašoma taip, kaip kas tik nori, kalbos apie lietuvių kalbos gryninimą, norminimą ir taisyklingą vartoseną mažai padės.

Kun. J. Vaišnio pastangos kalbos gryninimo ir vienodinimo srityje yra sveikintinos. Jo pasiūlymai nuosaikūs ir kai kuriais atvejais, pasakytum, net konservatyvūs. Nesimato kraštutinio purizmo tendencijų, kurios kartas nuo karto pasirodydavo nepriklusomoje Lietuvoje. Pvz., buvo bandoma tarptautinius terminus keisti lietuviškais naujadarais, arba sukurti lietuviškus pakaitalus tokioms svetimybėms, kaip pvz., kriėnai, baravykas, grybas, kaminas, kurapka ir pan. Dauguma svetimybų, žargonybių, hibridų, archaizmų, kurių autorius siūlo nevertoti, buvo taip pat rekomenduota jau 1976 m. Aldono Pupkio sudarytoje knygoje "Kalbos praktikos patarimai". Kaip priešingybę Vaišnio užimtai pozicijai, galima paminėti porą išėivijos periodikoje pasirodžiusių puristinių tendencijų pavyzdžių. Viena "Tėviškės žiburių" skaitytoja prie-

kaištauja, kad laikraštyje vartojama daug nelietuviškų žodžių. Esą "Tėviškės žiburiai" būtų lietuviškesni, jei nebūtų vartojami tokie žodžiai, kaip "radikalčiai", "simpoziumas", "katedra", "formulė", "lituanistika", "informacija", "konferencija", "reguliarus", "problematika", "egzistencija", "sfera". Ji savo pastabas užbaigia: "Taip mokyti žmonės veda nutautėjiman". ("Tėviškės žiburiai", 1985. XII.17). "Tėviškės žiburiams" nėra svetimoms puristinėms tendencijoms, nes jie vietoj žodžio "bažnyčia (pastatas) vartoja "šventovė", o vietoj "Bažnyčia" (katalikų visuomenė) — "Bendrija", tačiau šiuo atveju nesiūlo minėtiems tarptautiniams žodžiams ieškoti lietuviškų pakaitalų.

Girdint daromus Vaišniui priekaištus, kad jis siūlo radikalias reformas, norėtusi pastebėti, kad kai kuriais atvejais jis turėtų būti dar griežtesnis. Pvz., priėmimas be jokių išlygų Lietuvoje nutarto didžiųjų raidžių rašymo neveda prie rašybos vienodinimo. Pvz., siūloma rašyti pavadinimą "Lietuvių kalbos ir literatūros institutas", t. y. tik pirmas žodis didžiąja raide, o tuo tarpu "Lituanistikos Institutas" — abu žodžiai didžiosiomis. Pagal tą patį principą, rašoma "Vilniaus universitetas", "Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija" ir t. t. Atrodo, kad čia nėra logikos, ir pati taisyklė stokoja aiškumo. Progai pasitaikius, nurodžiau didžiųjų raidžių rašymo neaiškumus besisvečiuojančiam Čikagoje kalbininkui Zigmui Zinkevičiui. Nežiūrint visų taisyklių, esą galima, reiškiant institucijai pagarbą, visus žodžius rašyti didžiosiomis raidėmis. Paliekant pačiam vartotojui apsispręsti didžiųjų raidžių rašymą, kaip pats Vaišnys pastebė (p. 31), nepasiekama nei aiškumo, nei vienodumo. Kodėl nesilaikyti paprastos taisyklės: visų pavadinimų tik pirmąjį žodį rašyti didžiąja raide, o kitus — mažosiomis?

Kur kas komplikuočiau ir sunkiau išsprendžiamas svetimųjų tikrinių vardų rašymo klausimas. Atrodo, kad būtų logiškiau ir tiksliau, kad tikrinės svetimybės būtų rašomos taip, kaip yra originale, tik pridėdant lietuviškas galūnes. Girdėti, kad

estai ir latviai visuose savo leidiniuose laikosi originaliosios rašybos. Mus riša ilga tradicija: svetimuosius tikrinius vardus transkribuodavo, t.y. pritaikydavo prie lietuviško tarimo, nepriklausomoje Lietuvoje ir dabar tenai tebetranskribuojama. Tačiau, kaip kalbininkas Bonifacas Stundžia pripažino, nežiūrint Lietuvių kalbos komisijos, kurios "nutarimai nekvestionuoti", transkribavimas įvairuoja. ("Literatūra ir menas", 1986.I.4). Išeivijoje ne tik įvairuoja transkribavimas, bet apskritai svetimybų rašyme nesilaikoma bet kokios pastovesnės taisyklės.

Vaišnys knygelėje "Dabartinė lietuvių kalbos rašyba" pasiūlė Lietuvoje vartojamą ir Pr. Skardžiaus rekomenduotą svetimųjų tikrinių vardų transkripciją, kaip pvz., Čikaga, Niujorkas, Ilinojus ir t.t. Kaip matome iš mūsų spaudos, kai kas to pasiūlymo nepriėmė. Įpratusiems kitaip rašyti, arba rašyti pagal savo sistemą, nelengva pakeisti įprotį ir, žinoma, varžyti rašymo laisvę. Be to, tą transkripciją sunkiau pritaikyti mažai žinomų vietovių pavadinimams ir įvairių tautybių pavardėms. Neatrodo, kad artimoje ateityje rastume išėivijoje šiai problemai praktišką sprendimą. Tenka pasikliauti Lietuvoje toje srityje dirbančiais kalbininkais.

Nebereikėtų, atrodo, ir minėti, kad taisyklinga, tiksli, aiški kalba yra ne tik mūsų kultūros vertybė, bet ir svarbus lietuviybės išlaikymo išėivijoje veiksnys. Savaime suprantama, kad turėtume atkreipti kur kas didesnę dėmesį į lietuvių kalbos gryninimą, norminimą ir taisyklingą vartojimą. Norėtusi, kad Vaišnio knyga būtų kiekvienoje išėivio šeimoje, ant kiekvieno žurnalisto, rašytojo, redaktoriaus, studento rašomojo stalo.

T. Klyga minėtame "Dirvos" numeryje siūlo, kad JAV LB vadovybė išgirstų mūsų kalbos SOS šauksmą ir ateitų jai į pagalbą. Šia proga norėtusi pasiūlyti, kad LB vadovybė išsiuntinėtų "Praktinę lietuvių kalbos vartoseną" visoms mūsų laikraščių, žurnalų, leidyklų redakcijoms ir prašytų, kad jos įsijungtų į kalbos gryninimo ir vartosenos vienodinimo vajú. Vienas to vajúaus uždavinių

Kryžių kalno dalis.

būtų, nieko nelaukiant, įsteigti laikraščiuose nuolatinius kalbos skyrelius, kur būtų nagrinėjama periodikoje ir ypač jaunimo vartosenoje pastebėtos kalbos klaidos bei netikslumai. Lietuvių fondas turėtų finansiškai remti tokių skyrelių redaktorius ir bendradarbius.

Čia aptartoji Vaišnio knyga tėra pirmas žingsnis mūsų kalbos puoselėjimo srityje. Būtinai reikia antrojo šios knygos tomo, kuriame būtų pateikti jaunimo kalboje nevartotini žodžiai bei posakiai ir duoti kalbos taisymai, patarimai su gausiais pavyzdžiais. Būdamas Pedagoginio instituto ir

Tėvynėje

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

IŠ KAROLIO GARUCKO, S.J., LAIŠKŲ

Prieš keletą metų Lietuvoje miręs kun. Karolis Garuckas, S.J., ilgesnį laiką buvo Ceikinių klebonas. Jis dažnokai rašydavo laiškus savo konfratrams, gyvenantiems už Lietuvos ribų. Čia spausdiname vieną jo laišką, rašytą 1976 metais, apie parapičių lankymą.

Red.

Berods nuo 1961 metų kunigai Lietuvoje nustojo "kalėdoti" — lankyti savo parapičius. Didesnėse parapijose, kur daug darbo, kur tiktai vienas kunigas tedirba, toks žmonių lankymas beveik neįmanomas: trūksta ir jėgų, ir laiko.

Į Ceikinius aš atvažiuavau 1963 m. Kai žmonės nuveždavo į vieną ar kitą kaimą pas ligonį, ten visi kaimo susirinkę žmonės pradėdavo prašyti, kad ir jų namus aplankyčiau. Ne kartą aplankiau. Kaip žmonės džiaugdavosi, sulaukę kunigo! Bet visų parapičių iki šiol vis tiek nesu aplankęs. Pats sau gal dažnai pasiteisinu: nėra jėgų ir laiko; šiokiomis dienomis nuvažiuavęs ar nuėjęs daug ko nerasi namie, visi darbe, vaikai mokykloje, o šventomis dienomis bažnyčioje pamaldos, net po pietų 5 valandą. O gal svarbiausia — tokios išorinės sąlygos... Trumpai sakant, tinginys daug randa pasiteisinti priežasčių.

vasaros Lituanistikos seminaro lektoriumi, kun. J. Vaišnys puikiai žino jaunimo kalbos vartoseną ir būtų tinkamiausias to leidinio autorius.

Ceikinių parapijoje didžiausias yra Didžiasalio kaimas. Šio kaimo pakluoniais neseniai pravestas geriausias plentas. Žmonėms labai patogiu nuvažiuoti į Ignaliną arba Švenčionis — tiktai po keliolika kilometrų, o į Ceikinius reikia pėstiems eiti maždaug 6-7 km. Tai ir nenuostabu, kad daugelis žmonių važiuoja į miestus, ten nusiperka, ko jiems reikia, atlieka visus kitus reikalus ir, žinoma, užėina į mišias bažnyčioje. Todėl sekmadieniais tik maža šio kaimo žmonių dalis ateina arba motociklais atvažiuoja į Ceikinius. Aš net galvojau, kad jiems gal geriau dabar prisirašyti prie kitų parapijų, kur jiems patogiau susisiekti.

Iš šio Didžiasalio kaimo pirmiausia paprašė ir raštu parašė tik kai kurie žmonės, kad juos aplankyčiau, o paskui ir visi kiti įteikė raštiškus prašymus, kad ir jų neapleisčiau, kad ir juos aplankyčiau. (Kunigams neleidžiama lankyti parapičių, jeigu jie nekviečia, tad kvietimai turi būti raštiški. Red.).

Tad ir pradėjau lankyti Didžiasalio kaimą. Anksti rytą vienas žmogus nuvežė mane į tą kaimą, o pats nuskubėjo į darbą. Per kaimą mane lydėjo kitas vyras, nes aš pats nežinojau, kur manęs laukia, kur ne-laukia.

Pasirodo, visame kaime tą dieną buvo lyg didelė šventė: visur takeliai smėliu išbarstyti, kad nebūtų slidu; kambariai išpuošti, kilimais iškloti; lovos ir stalai užtiesti gražiausiais namų darbo audiniais.

Vienuose namuose buvo studentas, kuris turėjo tą dieną anksti rytą važiuoti į technikumą, nes kitą dieną bus egzaminai, tačiau nevažiavo, nes norėjo susitikti su kunigu. Vieni namai buvo uždaryti, nes šeiminkai buvo darbe. Bet paskui, grįžę iš darbo, pradėjo prašyti, kad ir pas juos užsukčiau, kad jų namus aplankyčiau. Kai kurie vaikai, grįžę iš mokyklos ir pavėlavę sutikti kunigą savo namuose, nuėjo pas kitus žmones, kad ten susitiktų su kunigu. Maži vaikai, tėvų išmokyti, žegnojasi, kalba poterius, susijaudinę susimaišo, nebemoka... Aš tokį vaikutį paklausiu: "Ar tu manęs bijai?" Vaikas atsako: "Nebijau". Tada aš

pridedu: "Ir aš tavęs nebijau". Ir vaikas tuoj pradeda juoktis. O kaip labai seneliai džiaugiasi! Pamačiau, kaip visi žmonės kunigo laukia, jį gerbia ir myli.

Prisimenu Kabelius, kur 1952-1958 m. klebonavau. Ten žmonės prašydavo aplankyti per žiemos atostogas, o tos atostogos nebuvo ilgos, tad reikėdavo kasdien iš eilės juos lankyti. Parapijoj buvo maždaug 1500 žmonių. Kartą beveik tik po vidurnakčio atvažiavo manęs vežtis "kalėdoti". Atlankiau mišias, susiruošiau ir išvažiavom. Kapiniškių kaimas išsiskirstęs vienkiemiais, kuriame buvo maždaug 50 gyventojų tarp kalnų, skardžių ir stačių šlaitų. Tamsumoje net baisu važiuoti, kad kur nors galvos nenusisuktum. Bet gera pasivažinėti rogėmis, o žmonės vaišingi, nuoširdūs. Iki vakar vos suspėji visus aplankyti. Paskui vakare paskutinėje troboje viso kaimo žmonės, jaunimas ir vaikai suplaukia į iškilmingą vakarienę.

Na, ir pradeda tada žmonės rodyti savo meną: dainuoti, vaikai eilėraščius deklamuoti, pasakas sakyti, žaisti. . . Noroms nenoroms turi išbūti iki nakties. Grįžti tik apie vidurnaktį. O kitą dieną vėl tas pat, vėl į kitą kaimą važiuoji. Kabeliuose labai gražių dainelių pridainuodavo, gražiai kunigą sutikdavo.

Sveikas gyvas, kunigėli,
mylimas sveteli!

Tartum šimtas metų buvo,
kai pas mus kunigo nebuvo. . .

Apdainuoja, kad per kunigą Dievas juos laimina, visi atgims, bus geri ir laimingi. . . "Atgys mūsų bažnytėlė" ir t.t.

Kai aš į Kabelius nuvažiavau, jau buvo išnykę tradicijos kaimynus kunigus kviestis į atlaidus patalkininkauti. Bet vieną kartą ėmiau ir pasikviečiau Varėnos kunigą išpažinčių paklausti. Žiūriu — niekas neprotestavo. Tada palengva vieni kunigai pas kitus vėl pradėjome važinėti.

Žmonėms pradėjau aiškinti, kad lankytų pirmuosius Jėzaus Širdies penktadienius. Tą dieną iš ryto mišių nelaikydavau, tik suruošdavau šiaip pamaldas. Mišias laiky-

davau vakare ir suorganizuodavau net procesiją. Kiti kunigai savo parapijose mišias laikydavo rytais, tai po pietų galėdavo atvažiuoti į pagalbą. Ypač Valkininkų klebonas kun. N. Skurkis, M.I.C., daug padėdavo. Vakaris suplaukdavo visas jaunimas. Kartą pirmąjį penktadienį buvo 500 komunijų ir dar liko neišklausytų išpažinčių. Ypač prietemoje vasarą būdavo labai įspūdingos procesijos tarp mirksinčių žvakučių. "Kaip mes laukdavome tų penktadienių!" — po daugelio metų kai kas iš jaunimo prasiatarė. Kabeliuose buvo daug visokių nuotykių, juos prisiminiau ir Didžiasalyje.

Tik čia, Didžiasalyje, man nepatiko vienas dalykas, kad žmonės tuoj nori kunigui įkišti į kišenę auką — pinigų. Mat tokia seniau būdavo mada. Bet kai aš griežtai atsakiau iš jų imti aukas, paskui jau nustojo ir siūlyti. Tos jų aukos būtų tik apsunkinimas, o bažnyčią jie išlaiko ir be to. Kartą vienas traktoristas sulygino kiemą. Aš norėjau jam atsilyginti, o jis atsakė: "Aš daugiau pinigų turiu už tėvelį". Kitą kartą šoferis turėjo naktį per Kalėdas nuvežti į Ignaliną vargonininką. Jis taip pat atsakė imti pinigų. Bet aš turėjau Pauliaus VI paveiksluką ir jam padovanojau. Tai, rodos, kad aš jam būčiau dvarą padovanojęs! Jis taip džiaugėsi. Tokių pavyzdžių labai daug. Tamsoje ir paprastos žvaigždutės taip skaisčiai šviečia ir visiems rodo kelią į aukštumas.

Tad štai prirašiau visokių kasdieninių mažmožių, nes didelių nesugebu parašyti. O, pas mus tikrai gera gyventi.

Jūsų *Karolis*

TVARKA TURI BŪTI

"Tiesos" skyriuje "Dienos aidai" rašoma, kad maisto prekių savitarnos parduotuvėje žmonės stovintieji eilėje prie kasos ėmė murmėti, kodėl nejudama į priekį. Juk nieko neatsitiko. Tik viena pirkėja patinęjo pasinaudoti parduotuvės vežimėliu, dabar kartu su pardavėja kraustė iš savo krepšio prekes ir ginčijosi, kurios paskaičiuotos, kurios dar ne.

Šiandien jau kai kuriose parduotuvėse yra vežimėliai ir krepšeliai prekėms, kad būtų patogiau pirkėjams ir pardavėjoms. Kai kuriose pramoninių prekių savitarnos parduotuvėse pirkėjams per jėgą brukami krepšeliai arba dėžutės. Pirkėjas jomis negali pasinaudoti, nes per mažos tame skyriuje siūlomoms prekėms sudėti. Tad kam tokia paslauga reikalinga?

— Nesvarbu, dėžutę reikia imti, — automatiškai kartoja pardavėjos.

Aišku, tvarka turi būti, jos reikia laikytis, bet ne akiai, ne pajuokai. Pasitaiko, kad į prekybos salę įleidžiami pirkėjai tik su parduotuvės krepšeliais. Viskas būtų gerai, bet tik tų krepšelių trys, keturi. Kei pirkėjai vaikščioja po parduotuvę, o būrys laukia eilėje.

ENCIKLOPEDIJA APIE DABARTINĘ LIETUVĄ

Knygynuose pasirodė pirmasis "Tarybų Lietuvos enciklopedijos" tomas. Enciklopediją sudarys keturios knygos. Jose numatoma paskelbti apie 23 tūkstančius straipsnių, šešis tūkstančius spalvotų ir vienspalvių iliustracijų, šimtą žemėlapių. Šioje enciklopedijoje bus sistemingai atrinkta informacija apie dabartinę Lietuvą, jos dabartį, apie lietuvių tautą ir lietuvių kultūrą, apie Lietuvos ryšius ir santykius su kitais kraštais.

"Tarybų Lietuvos enciklopedija" bus universalinė, regioninė enciklopedija, teikianti visapusiškas žinias tiktai apie vieną kraštą. Tuo ji skiriasi nuo visuotinės dvylikatomės "Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos", kuri pateikė informaciją apie visą pasaulį. Nuo "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" naujoji enciklopedija skirsis tuo, kad joje spausdinami straipsniai apie kitas sąjungines respublikas, užsienio valstybes, miestus, organizacijas, turinčius ar turėjusius ryšio su Lietuva ir lietuviais.

Paskutinę, ketvirtąją, šios enciklopedijos knygą numatoma išleisti 1988 metais. ("Tiesa")

KETURTOMIS ŽODYNAS

Baigtas spausdinti "Rusų—lietuvių kalbų žodyno" ketvirtasis, paskutinysis tomas.

Tai didžiausias savo apimtimi iš Lietuvoje išleistų dvikalbių žodynų. Jame pateikta apie 90 tūkstančių žodžių. Gausu taip pat ir pavyzdžių, kurie iliustruoja atskirų žodžių reikšmę, jų vartoseną. ("Tiesa")

M. K. ČIURLIONIO DAILĖS MUZIEJUS

Prieš 60 m. (1925 m. gruodžio 13 d.) Ažuolų kalne, greta Meno mokyklos, buvo atidaryta M. K. Čiurlionio galerija. Tada joje buvo 208 M. K. Čiurlionio, 167 kitų lietuvių dailininkų, 2409 liaudies meno ir 296 Vakarų Europos dailininkų darbai. Šiandien tai seniausias ir turtingiausias Lietuvos dailės muziejus. Jo fonduose — 231 396 eksponatai, tarp jų daugiau kaip 200 M. K. Čiurlionio paveikslų. Muziejus turi 15 skyrių ir filialus. Šiandien jame dirba apie 300 įvairių profesijų žmonių — tarp jų 19 ekskursijų vadovų ir 40 mokslo darbuotojų. Pirmasis galerijos direktorius buvo P. Galaunė; šiandieninis — nusipelnęs meno veikėjas Petras Stauskas. ("Tiesa")

KADA VILNIUJE PER NERĮ PASTATYTAS PIRMASIS TILTAS?

Senuose raštuose Vilniaus (Vilijos) gatvė (dabartinė L. Giros gatvė) pradėta minėti XVI-tame šimtetyje. Praeity čia būta svarbaus trakto, jis siejęs miestą su perkėla. Kada čia pastatytas pirmasis tiltas, sunku pasakyti. Galima tik spėlioti pagal senus dokumentus. 1529 m. privilegija mūro ar akmens tiltui per Nerį statyti duota kancleriui A. Goštautui. Tiltas turėjęs būti su krautuvėmis, dengtas. Statybos išlaidas turėjęs padengti mokestis, planuotas rinkti už tiltą ir krautuves. Tačiau A. Goštautas privilegija nepasinaudojęs ir tilto nestatęs.

Mūrinį tiltą per Nerį dabartinėje vietoje 1530 m. pradėjo statyti Vilniaus pilininkas, įžymus to meto asmuo, Ulrichas Hozijus. Jam mirus, 1536 m. statybą užbaigė jo sūnus Jonas. Mokslų akademijos bibliotekos rankraštyne saugojamas Žygimanto Senojo privilegijos originalas, duotas 1536 m. rugpjūčio 6 d. Jame smulkiai nurodyta, kokiomis sąlygomis buvo pavesta tilto statyba, kaip turėję grįžti įdėti pinigai. Tiltas turėjęs tarnauti ilgam — kiek galima tvir-

tesnis. Nustatytas ir tilto rinkliavos dydis, kiek už ką. Mokestis už molio vežimą nurodytas penkis kartus mažesnis, negu už malų vežimą ar turgun vedamą karvę. Istorikas A. Gvanjinis rašė, kad tiltas buvęs iš abiejų galų mūrytas, didelis, gontų stogų ir ne pigiai pastatytas.

Hozijaus statyto tilto medinį angos denginį daug kartų gadino pavasario ledonešiai. Karų metu tiltą degindavo atsitraukianti kariuomenė. Po pirmojo gaisro 1637 m. architektas D. B. Fredianis pasiūlė Vilniaus magistratui permesti per Nerį originalios, nematytos beatramės konstrukcijos tiltą. Statyba kainavusi daug brangiau, nei buvo apskaičiuota. Ji jau ėjusi į pabaigą, kai 1674 m. sausio mėn. nelaukta anksti pajudėję ledai sugriovė pastolius ir nuvertė tiltą. Po kiekviens nelaimės neįveikiamos likdavo tik Hozijaus mūrinės atramos, aštūris akmens ledlaužiai. 1888 m. kovo 22 d. patvinusios Neries vandenys nusinešė ties Nemenčine sukrautą tūkstančio rąstų rietuvę. Rąstai, plaukioję po katedros aikštę, ties tiltu susigrūdė aukšta, grėsminga užtvanka. Tiltu atramos atlaikė. Tiltą stipruolį vilniečiai meiliai vadino "mūriniu", "didžiuoju", "seneliu". "Žaliuoju" jis pradėtas vadinti 1766 m. Dar praeito šimtmečio vidury ant Hozijaus atramų stovėjęs medinis tiltas iš šonų aptvertas žaliai dažytų karčių aptvaru. Baltus medinius stulpelius viršuje dengusios raudonos skardinės kepuraitės. Šaligatvyje buvę suoliukai poilsui.

Vilniaus gatvės gyvybinė versmė — Žalio tiltas — karo metais vokiečių buvo susprogdintas. Šalia sugriauto tilto buvo pastatytas laikinas — medinis. Dabartinis tiltas pavadintas ruso generolo vardu, bet papuoštas buvo žymių lietuvių skulptorių: B. Bučio, J. Kedainio, J. Mikėno, N. Petručio, B. Pundžiaus, P. Vaivados ir B. Vyšniausko. ("Literatūra ir menas")

VERPIMO RATELIŲ MEISTRAS

VLADAS KUCKA

Vladas Kucka gimė gražiame, miškų ir pelkių apsuptyje Knytuškų kaime, netoli

Gervėčių, Gardino srityje. Augo gausioje šeimoje: dviejų brolių ir šešių seserų būryje buvo vyriausias. Labai norėjo mokytis. Motina, dūzgiant rateliui, iš lenkiško elementoriaus pamokė raidžių. Tris žiemas lankė gretimam Girių kaime veikusią rusišką pradžios mokyklą, o paskui jau pats kaip augalas stiebėsi į šviesą. Iš vaikystės buvo linkęs į grožį ir amatą. Iš pusbrolio pramokęs medžio drožimo amato, visą gyvenimą nesiskiria su medžiu. Iš beržo, ąžuolo, uosio, klevo, pušies, akacijos drožia verpstes, kultuves, šaukštus, kočėlus, dėzeles, rašalines, paveikslų ir veidrodžių rėmus, tekiną karolius, apyrankes, sages, dekoratyvines lėkštes. Pirmą kartą su savo darbais viešumon išėjo 1937 m. Vilniuje per Kaziuko mugę. Pasisekimo būta neregėtai didelio. Tai paskatino, kėlė nuotaiką, norą dirbti.

— Ar suskaičiuotumėte, meistre, kiek per visą gyvenimą padarėte verpimo ratelių? Kiek moterų pasipuošė jūsų tekintais karoliais ir apyrankėmis?

— Oi, sunku būtų suskaičiuoti, sesute dukrele... Suku stakles, rūksta dulkės, o tolimuos kaimuos sukasi mano darbo rateiliai.

Praeitą rudenį Vladas Kucka atšventė savo 85-tąjį gimtadienį. Tai reto kuklumo asmenybė. Savo gražiausius darbus atnešęs meno tarybai įvertinti, paprašydavęs tokių žemų kainų, kad taryba pati turėdavusi jas didinti.

Po II-ojo pasaulinio karo meistras apsigyveno Vilniuje. Ilgus metus dirbo "Dailės", paskui baldų dirbtuvėse. 1967 m. tapo Lietuvos liaudies meno draugijos nariu. Dalyvavo daugelyje parodų. 1975 m. buvo surengta personalinė jo darbų paroda.

("Literatūra ir menas")

DAR APIE KIPRĄ PETRAUSKĄ

Lietuvoje dar tebevyksta renginiai Kipro Petrausko gimimo 100-osioms metinėms paminėti. Vilniuje, dailės muziejaus centrinuose rūmuose, atidaryta paroda "Kipro Petrausko gyvenimo ir kūrybos kelias". Joje rodomi eksponatai iš Kipro Petrausko fondo, kuris kaupiamas šio muziejaus teatro

ir muzikos skyriuje. Lietuvos akademinio operos ir baletto teatro solistų grupė ir Kipro Petrausko šeimos nariai dalyvavo dainininko gimimo sukakčiai skirtoje popietėje jo gimtajame Ceikinių kaime, Ignalinos rajone.

“Tiesoje” Virgilijus Noreika apie su-kaktuvininką taip rašo: “Kam teko klausytis mūsų dainininko Kipro Petrausko įstabus balso, kas regėjo šį artistą scenoje, tą visam lakui pakerėjo operos meno žavesys, tas niekados nepamirš, kaip tauriai skamba liaudies dainos ar senoviniai romansai, išlikusios negausiuose įrašuose jo įamžintos arijos ar, sakysim, nepakartojamosios “Tris dzienas, tris nakcis”, “Ant marių krantelio”, “Dul dul dūdelė” bei kitos dainos gėrio grūdais krenta į šiandieninių klausytojų širdis. Mūsų teatro istorijoje ryškius pėdsakus paliko nemaža įžymių, visai lietuvių teatro bei muzikos raidai labai reikšmingų žmonių. Kipras Petrauskas — menininkas, pedagogas, visuomenės ir kultūros veikėjas — tarp jų iki šiol tebėra išpūdingiausia asmenybė”.

“Kultūros baruose” Vlada Mikšaitė apie Kiprą Petrauską taip rašo: “Meno aukštumų pasiekęs ne tiek kruopščiomis studijomis, kiek savo nepaprastais gabumais ir imlumu. Jis turėjo labai gražaus tembro ir plataus diapazono balsą, neeilinį muzikalumą ir meninę intuiciją. Jeigu dar prisiminsime jo puikią išvaizdą, aktoriaus gabumus, emocionalumą ir temperamentą, tai suprasim, kokį turtingą artistinį kompleksą turėjo šis Dzūkijos kaime gimęs jaunuolis. Jo meninė asmenybė nuo pat mažų dienų formavosi labai savaimingai, veikiama Lietuvos gamtos ir jos liaudies dainų. Liaudies dainas jis dainavo taip nuoširdžiai, kaip gali daryti tik žmogus, nuo pat vaikystės su jomis bendravęs. Jis niekada nedainavo gaidų, o dainavo mintis ir jausmus. Kipras Petrauskas dažnai vadinamas “Lietuvių operos kūrėju”, “Lietuvių operos tėvu”. Jis dažnai išvažiuodavo pasirodyti į kitas šalis, ne tik Europoje, bet ir Amerikoje. Turėdavo didžiausią pasisekimą, bet visada grįždavo namo”.

Šypsuliai

Vienas jaunuolis studijavo meną, bet paskui apsigalvojo ir meną pakeitė į mediciną. Draugas paklausė, dėl ko jis taip pasielgęs.

— O, labai paprasta, — atsakė naujasis medikas, — paveiksle kiekvienas tuoj pastebi net ir mažiausią dailininko klaidelę, o visos mediko klaidos palaidojamas kartu su pacientu. . .

Maža mergytė, parėjusi iš mokyklos, pasigyrė mamai, kad jau išmokusi “Sveika, Marija”.

— Na, pakalbėk! — susidomėjo motina.

Mergaitė labai gražiai pradėjo kalbėti, tik pachoje pabaigoje jai šiek tiek kitaip išėjo. Ji taip kalbėjo: “Sventoji Marija, Dievo Motina, melsk už mus susidėjėlius dabar ir mūsų mirties valandą. . .”

Žmona skundėsi advokatai, kad joku būdu negalinti sugyventi su savo vyru.

— Na, tai skirkitės, — patarė advokatas.

— Ką? Skirtis? Aš jau dvidešimt metų kenčiu o dabar jį turėčiau padaryti laimingą?!

Per tikybos pamoką kunigas klausia vaiką:

— Pasakyk man, kaip ilgai Adomas ir Ieva buvo rojuje?

— Kol prinoko obuoliai. . .

Kalbasi du beveik to paties amžiaus berniukai. Vienas sako kitam:

Pokario metais Kipras Petrauskas dar 13 metų dainavo Lietuvos teatre. Šiandieninėje Lietuvoje jo vardas jau tapęs legenda. Nedaugelis išlikusių plokštelių menkai teatspindi Kipro Petrausko meną — to meto garso įrašų technika buvo dar labai netobula, — o vėlesnės fonogramos yra tik dainininko saulėlydžio liudininkai.

- Man ką tik suėjo septyneri metai, o kiek tau?
- Nežinau. . .
- Gerai. Tuoju pamatysim. Ar tu rūkai?
- Ne.
- Ar bėgioji paskui mergaites?
- Ne.
- Tai labai aišku — tu dar esi tik šešerių metų amžiaus!

Pranukas sako savo draugui:

- Kuris žodis yra pats ilgiausias?
- Sunku pasakyti, — atsakė draugas, bet pagaliau susigriebė ir tarė: — O, dabar atsimenu! Viena pokylyje mano tėvelis pasakė svečiams: “Norėčiau jums tarti tik vieną žodelį”. Tas žodelis užsitęsė daugiau kaip pusantros valandos!

Motina sako sūneliui:

- Petriuk, juk tau daviau saldinių ir prašiau, kad pasidalintum su sesute.
- Taip, mamyte, bet aš norėjau ją apsaugoti; juk tu sakei, kad saldiniai kenkia dantims.

Vyras sako žmonai:

- Kiekvieną dieną tu vis bari mane, kad aš išgeriu. Bet niekad tu man nepadėkojai, kad už parduotus tuščius butelius tau nupirkau naują paltą.

TRUMPAI IŠ VISUR

■ Nekaltai Pradėtosios Marijos vienuolija, kurios centras yra Putname, CT, dabar turi 37 seseles. Joms dar padeda jų vienuolyne apsigyvenusios, į jų darbus, maldas, mąstymus ir kitas dvasines praktikas įsijungusios, talkininkės: poetė Danguolė Sadūnaitė, Ona Bagdanavičiūtė-Strimaitienė, dantų gydytoja Petronėlė Leimonaitė-Totoraitienė (atvykusi iš Kolumbijos), Danutė Augienė. Šalia šių, su vienuolynu susirišusių formaliais pažadais (bet ne įžadais) ir sutartimi, dar Putname apsigyvenusi seselėms be atlyginimo talkina buvusi skaučių veikėja Elena Abelkienė. Nuoširdžiai patalkina ir kelios kaimynės.

■ Šv. Lucijos valstybė, esanti Antilų salose, turi 238 kv. mylių plotą (tik penktadalis Rhode Island) su 125.000 gyventojų, daugiausia afrikiečių kilmės. Apie 90% yra katalikai. Šv. Lucijos nepriklausoma valstybė 1985 m. atsiuntė savo ambasadorių į Vatikaną, užmegzdama diplomatinis santykius. Valstybė nepriklausoma nuo 1979 m.

■ Motinos Teresės vienuolynui bibliotekininkė Ann Murray Hough, gyvenusi Oklahoma City, testamentu paliko 300.000 dolerių. Ji mirė praeitais metais, sulaukusi 94 m. amžiaus. Motina Teresė pasiryžo Niujorko apylinkėse surasti ūkį, kur galėtų globoti sergančius AIDS liga. Jos įsteigto Artimo meilės vienuolyno seselės globoja daugiau kaip 100.000 raupsuotųjų.

■ JAV-se 1983 m. buvo 1.500.000 skyrybų. Paskutiniu metu pastebimas perskyrų mažėjimas.

■ “News America” ir Londono “Times” spaudos sindikatai, kurių savininkas yra Rupert Murdoch, savo laikraščiams pradeda siuntinėti straipsnius, sudarytus iš popiežiaus Jono Pauliaus II pareiškimų, kuriuos parenka Filadelfijos kunigas Joseph Vadino. Šis kunigas penkerius metus gyveno Romoje ir ten ruošdavo popiežiaus pareiškimų angliškus tekstus. Tuos straipsnius spausdina ir “Chicago Sun-Times”.

■ Lenkijoje neseniai įsikūrė Motinos Teresės vadovaujamo Artimo meilės vienuolyno padalinys. Vienuolės nuedavo paguosti įvairių benamių, girtuoklių, uždarytų valstybinėje prieglaudoje, kartu su jais pasimeldavo. Dabar komunistinė vyriausybė uždraudė toms vienuolėms ateiti į prieglaudą.

■ Popiežius Jonas Paulius II paskelbė savo planus — aplankyti Australiją ir Naująją Zelandiją. Numatoma, kad ten vyks lapkričio mėnesį.

■ Sovietų Sąjungoje kyla susirūpinimas dėl gausių abortų. Kasmet jų padaroma apie 10 milijonų, gal ir daugiau. Sovietijoje tai pagrindinis gimimų kontrolės būdas. Yra moterų, pasidariusių net iki 20 abortų. Maskvos mediciniškos demografijos specialistas A. A. Popov atkreipia dėmesį, kad abortų gausumas darosi ginekologinių ligų, bevaikių šeimų, persileidimų, vaikų mirtingumo priežastimi. Be to — gimimų skaičius toks, kad daugelyje vietų daugiau mirčių, kaip gimimų.

■ Vašingtone sausio 22 d. įvyko didelė demonstracija prieš negimusį žudymą. Joje dalyvavo apie 36.000 žmonių. Demonstracija buvo suruošta 13 metų sukakties proga nuo Aukščiausiojo teismo paskelbto abortų legalizavimo. Į suvažiavusiųjų minią kalbėjo prezidentas Reaganas, pažymėdamas, jog jis didžiuojasi, galėdamas įsijungti į susirinkusiųjų žygį už žmogaus gyvybės saugojimą.

■ Lietuvos krikšto 600 m. sukaktį minint, paskelbti “Sąmoningo tikėjimo” metai. Sausio 18 d. Jaunimo centre Čikagoje įvyko pasitarimas tuo reikalu. Dalyvavo 16 asmenų. Posėdį sukviėtė vysk. P. Baltakis. Krikščionybės jubiliejaus religinės programos vedėja ses. Ignė Marijošiūtė, atskridusi iš Putnamo, CT, atvežė Religinės programos komisijos pa-

ruoščių šešių pokalbių konspektus. Ta dvasia jau pradedama įvairiose parapijose ruošti atitinkamas susikaupimo dienas. Jos pradėtos Šv. Antano parapijoje, Cicero, Priskėlimo parapijoje Toronte. Tas užmojis plinta ir kitur.

■ Čikagoje rudenį bus šaukiama JAV konsultacija pasiūlymams apie katalikų pasauliečių pašaukimą ir misiją pasaulyje. Bus pagrindinai išdiskutuoti pasauliečių uždaviniai Bažnyčioje, kad tą medžiagą būtų galima panaudoti numatytam sinodui.

■ Vatikano pasauliečiai tarnautojai sudarė uniją, kuri įsijungė į tarptautinę darbo unijų federaciją, turinčią 80 mil. narių.

■ Nikaragvos kardinolas Miguel Bravo, reziduojąs Managvoje, kreipėsi į Jungtinių Tautų generalinį sekretorių Javier Perez de Cuellar, prašydamas paveikti, kad Nikaragvos vyriausybė gerbtų tikinčiųjų teises ir iškilusius klausimus svarstyti dialoge su vyskupais. Kardinolas primena tikinčiųjų persekiojimą.

■ Gdanske sausio 12 d. buvo specialios pamaldos už kalinamus patriotus. Pamaldose dalyvavo apie 3000 žmonių, jų tarpe ir Solidarumo sąjūdžio vadovaujantis veikėjas Lech Walensa. Pamokslė priminta pareiga gerbti visų žmonių teises. Lenkijos kalėjimuose laikoma daugiau kaip 260 kovotojų dėl žmogaus teisių.

■ Čekoslovakijos primas, kardinolas Tomašekas parašė laišką, atsiliepiantį į komunistų laikraščio užsiuolimus prieš Bažnyčią, ir tas Prahos laikraštis kardinolo laišką išspausdino. Laiške paneigia Bažnyčios politinį pobūdį, pasisako prieš negimusį žudymą, prieš kaltinimą, kad Bažnyčioje įsigali imperialistinės jėgos. Pasisako prieš perdėtą valstybės kišimąsi į Bažnyčios reikalus, prieš varžymą religinių organizacijų veiklos, primena, kad konstitucija prapažįsta tikėjimo laisvę, nusiskundžia, kad knygų lentynose yra tik ateistinės knygos, o nėra religinių.

■ V. Vokietijoje savaitraštis "Neue Bildpost" per kelis numerius aprašė Nijolės Sadūnaitės kančių kelią. Straipsnis pavadintas "Nijolė liūtų urve".

■ Kanados vyskupų konferencija, nusprendusi skelbti jaunimo suvažiavimą, jį koordinuoti pavedė lietuviai Jonui Abromaičiui. Jis yra pasiekęs filosofijos magistro laipsnį. Otavos arkivyskupas jį pkvietė asmeniniu sekretoriumi. Jam buvo pavesta paruošti jaunimo religinio auklėjimo programą. Jis dirba Kanados religinio auklėjimo centrinėje įstaigoje.

■ A.a. prel. dr. Petras Celiešius po antros širdies atakos sausio 1 d. mirė Los Angeles mieste. Lietu-

voje buvo kapelionas ir klebonas Giedraičiuose bei Aukštadvary. Amerikoje ilgiau vikaravo East Čikagoje, Ind., klebonavo Šv. Juozapo par. St. Louis. talkino šv. Kazimiero par. Los Angeles, buvo vysk. A. Deksnio sekretorius, bendradarbiavo keliuose katalikų laikraščiuose.

■ Nikaragvos marksistinė vyriausybė uždarė katalikų radijo stotį.

■ Popiežius Jonas Paulius sausio 12 d. Siksto koplyčioje šv. mišių metu pakrikštijo 42 vaikus. Dauguma buvo italai, bet buvo ir lenkų, airių, korėjiečių, rumunų, amerikiečių, afrikiečių.

■ Į okupuotą Lietuvą atvykęs komunistų partijos ideologas Borisas Panomariovas įspėjo, kad komunistinė veikla nėra pakankama. Spaudė sustiprinti antireliginę propagandą.

■ JAV sporto pasaulyje plačiai žinomas Chicago White Sox savininkas Bill Veeck mirė sausio 2 d. Jo laidotuvėse Čikagoje dalyvavo arti 1000 žmonių. Jis 1949 m. yra perėjęs į katalikybę ir buvo religingas žmogus.

■ Sveicarijoje aklyjų šriftu išleistas pilnas Šv. Rašto leidinys, pagal naujausią ekumeninę vertimą. Leidinys turi 41 tomą.

■ Motina Teresė su keliomis jos įsteigtosios vienuolijos narėmis Kalėdų proga buvo specialioje audiencijoje priimta prezidento Reagano.

J. Pr.

“Laiškų lietuviams” metinė šventė

Šiais metais metinė šventė bus balandžio 14 d. Šventės programa:

3 val. po pietų — Mišios koplyčioje.

4 val. — konkurso premijų įteikimas.

4.50 val. — meninė programa. Atliks Vlado Vijeikio vadovaujamas “Tauro rago” orkestras.

5.50 val. — Vidos Talandytės paruošta vakarinė. Auka asmeniui — 15 dol.

“Laiškų lietuviams” ekskursija

Ekskursija bus nuo birželio 13 iki liepos 2 d. Aplankysime Austriją, Vengriją ir Jugoslaviją. Iš Čikagos kainuos apie 2490 dol., iš Niujorko — apie 2367 dol. Skubiai registruokitės šiuo adresu: American Travel Service Bureau, 9727 S. Western Ave., Chicago, IL 60643. Tel. (312) 238-9787.

Nuoširdi padėka "LAIŠKŲ LIETUVIAMS" rėmėjams

40 dol. aukojo P. A. Raulinaitis.

30 dol. aukojo J. Petrikas.

Po 15 dol. aukojo: V. Petrauskas, J. Jankauskienė, V. Kamaitis.

Po 10 dol. aukojo: F. Gresiūtė, K. Majauskas, A. Stankaitis, M. Svotelienė, E. Kvedarienė, P. Gruodis, N. Norris, V. Norvilas, O. Siliūnienė, S. Nyerges, K. Rimas, M. Bichnevičius, O. Žukienė, K. Linkus, O. Bundelis, F. Černiuvienė, R. Michelevičius, N. Šumskienė, L. Velūnienė, V. Gečas, B. Baras, O. Daniusevičius, S. Juškus, J. Mikulionis, E. Jasaitienė, A. Lesevičius, A. Skučas.

Po 8 dol. aukojo: A. Baleišis, A. Lipskis.

7 dol. aukojo L. Raslavičius.

6 dol. aukojo M. Jonelienė.

Po 5 dol. aukojo: J. Stanaitis, P. Abromaitis, J. Samaitis, A. Bliudžius, V. Dalinda, J. Stankaitis, J. Vaineikis, V. Mikuckis, O. Kindurys, S. Bakšys, V. Biliūnas, S. Paketuras, E. Marčiulionienė, P. Norvilas, M. Andriušienė, D. Regina, B. Jablenskis, V. Butnienė, A. Malinauskas, I. Šalčius, V. Siliūnienė, V. Laniauskas, S. Latvys, J. Motiejūnas, L. Krajauskas, J. Janušonis, A. Juodvalkis, V. Narbutis, A. Sirutis, V. Nenortas, J. Čėsna, K. Meškauskienė, A. Paulius, A. Ivanauskas, J. Pleinys, P. Gluosnys, M. Ostrauskas, A. Žemaitis, J. Juknelis, E. Ribokienė, J. Šiaučiušas, P. Burokas, M. Stankūnienė, T. Zailskienė, S. Daržinskis, A. Stonys, J. Skladaitis, V. Kežinaitis, K. Kasinskas, S. Petrulis, kun. V. Katarškis, J. Puteris, Z. Martinaitis, K. Otto, A. Karliūnienė, L. Milukienė, S. Masiulienė, G. Senkevičienė, E. Sinsinas, M. Mockienė, K. Orentienė, B. Strangernberg, M. Švedienė, P. Simanauskas, S. Santvaras, A. Tumosa, A. Mikėnas, P. Žilinskas, P. Skrebūnas, Z. Brencius, A. Jokūbaitienė, B. Petrošius, E. Pocius, J. Stepčnaitis, K. Markus, E. Dubickas, K. Staras, S. Bublrienė, V. Lelis, kun. J. Gabrys, M. Kuncienė, E. Pajeda, S. Blynas, V. Mažeika, F. Dimgaila.

Po 4 dol. aukojo: H. Nagys, A. Plioplys, B. Kripkauskienė.

Po 3 dol. aukojo: K. Genčius, J. Balutis, J. Mikaila, V. Rutkauskas, E. Gimžauskienė, M. Židžiūnienė, L. Padgurskis, S. Šiuškus, J. Ališauskas, J. Žadeikis, R. Masiulionis, E. Gaižutis, V. Sidzikauskas.

Po 2 dol. aukojo: kun. J. Velutis, K. Daknevičienė, F. Masaitis, J. Miečius, R. Grauzinienė, S. Jurkūnienė, J. Yla, M. Tumienė, A. Vaičaitis, P. Skablauskas, J. Ankus, J. Vilitis, A. Barr, B. Lintakienė, A. Margevičius, I. Žemaitienė, D. Kavalas, A. Venclovas, A. Rožėnas, A. Sadauskas, G. Repčys, K. Grigelis, J. Karalius, kun. V. Skilandžiūnas, J. Orantasa, K. Vaičaitis, J. Janušauskas, V. Krasauskas, S. Plėnienė, J. Kavaliūnas, V. Šaulys, M. Stankaitienė, V. Vaitkevičius, A. Lietuvninkas, J. Andriukaitis, I. Jacinavičius, K. Skaisgirys, V. Alyta, V. Matlionis, V. Gasperienė, P. Narutis, S. Lukas, P. Maldeikis, B. Balčiūnas, V. Kličienė, T. Alenskienė, B. Žemaitis.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 737-8400. Nekaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 10 dol., atskiras numeris — 1 dol